

בשמת גובה נחתן גובה

לימוד ישראלי מתוך הימים האלה, לשבועות תשפ"ד

לע"נ ציפורה דבורה קרוניץ
בת ר' יוסף הלוי וחנה (יושפה) ז"ל

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

ביפורי בית
לומדים יחד בהג השבועות

איך מקבלים תורה בזמן מלחמה?

האם יש לנו את הפניות הנפשית לכך?

במקרא מסופר שקבלת התורה בהר סיני נערכה ימים ספורים אחרי המלחמה בעמלק, מלחמה בה נפגעו החוליות החלשות בעם. למרות הכל ואולי דווקא בגלל המלחמה מצליח העם להתאחד בתחתית ההר "וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הָהָר" (שמות יט, ב) כאיש אחד בלב אחד לקבל תורה. מסתבר שכוחה של לכידות פנימית גדול כל כך שמצליח להשכיח את מוראות המלחמה ולפתוח דף חדש בתולדות עמנו.

הרב דוד סתיו

יו"ר ארגון רבני צהר

קונספט ועריכה: יוכי נדבצקי

שיווק והפצה: אסתי וולפסון

עיצוב ועריכה גרפית: לאה מרמורשטיין ירחי, אמנות גרפית

תודות לסמדר שלום, שרי גוימן, הרב בועז גנוט על הערותיהם ועצותיהם.

מקורות תקצירי המצוות מבוססים על 'פניני הלכה', הרב אליעזר מלמד.

גופן כתב היד בחוברת, עוצב מכתב ידו של לוחם יחידת דובדבן, עלמנאו עמנואל פלקה הי"ד, שנפל בקרבות בעזה, כחלק מ"אות.חיים" - מיזם הנצחה בכתב ידם.

החוברת מוקדשת לזכרם של הנופלים במלחמת חרבות ברזל, לרפואת הפצועים, להחזרת החטופים ולחיזוק עם ישראל כולו!

משמחת תורה למתן תורה

מִן הַכָּאֵב הַזֶּה נִגְדַל וּמִן הַבָּאָר נָשׁוּב וְנִעְלָה מִיָּם מְתוּקִים
 מִן הַכָּאֵב הַזֶּה נִגְדַל וְנָשׁוּב וְנִשְׁתָּה מִמַּעַן הַנְּעוּרִים מִיָּם חֲדָשִׁים
 כִּי מָה שְׂיָבֹא עָלֵינוּ יָבֹא לְעֶזְרָתֵנוּ, אֶתְ תְּרָאֵי
 כִּי בְּכָל צַעַר יֵשׁ גַּם שַׁעַר לְאֵמֶת
 וְכָל דְּמָעָה עַל פְּנֵי מַיִם הִיא תִּפְלָה נְשֵׂאת
 (מילים: אביב בכר)

ידועה השאלה החסידית מדוע נקרא חג שבועות חג מתן תורה ולא חג קבלת תורה, והמענה כי את התורה נתן הקב"ה לעמ"י פעם אחת אך קבלתה היא מעשה של יום יום, שנה שנה, של דור דור.

בשבועות זה נבקש לעורר ולהעלות שוב מיים מתוקים מן הבאר הישנה ולחפש בהם סימני דרך ללב איך ללמוד ואיך לנהוג, איך לקבל את התורה בימי מלחמה.

השנה לא ספרנו רק ארבעים ותשעה ימים מפסח לחג שבועות אלא גם מאתיים ארבעים ותשעה יום משמחת תורה, ואנו עדיין סופרים יום יום ומחכים. בהתאם לכך חוברת הלימוד שבידכם מציעה שני מהלכי נפש לשבועות ואתם מוזמנים ומוזמנות לצעוד בשניהם.

שער ראשון

מכיל שלושה מערכי לימוד במבנה מוכר של מקורות המלווים בשאלות להעמקת השיח:

מאמר ראשון עוסק ברעיונות החברתיים העומדים מאחורי מתנות עניים, **מאמר שני** עוסק במה דרוש ללימוד (תורה, אך לא רק) כדי שיהפוך להיות חלק מאיתנו, ו**מאמר שלישי** עוסק בבחירה ובמסר של עיצוב מעמד הר סיני כמעמד של שמיעה ולא של ראייה. בנוסף, מצורף **מאמר רביעי משפחתי**, ללימוד משותף הורה וילד.

שער שני

בשער זה תוכלו להניח את ליבכם בתוך הסיפורים והמחשבות האישיים של אנשים ונשים ישראלים שונים. לוחמים, מתנדבים, פעילים, משפחות שכולות ומשפחות מתגעגעות ליקיריהן. ביקשנו מכל אחד ואחת מחבורה מופלאה זו לבחור מצווה אחת בלבד מן התורה, לקרוא בה קריאה חדשה ולשתף אותנו מה במצווה שבחרו קיבל משמעות או הקשר, התבהר או התרחב או אולי הציב קושי מיוחד בימים אלו של מלחמה. זוהי אסופה שאפשר לעיין בה כפי שהיא או להעמיק בה וללמוד בדרכים המוצעות בהמשך. בתפילה שהלימוד יהיה עבורכם מחזק, משמח ומגדל.

כִּי הַשְּׂמִיחָה שְׁלִי
 הִיא הַמְּחֵאָה שְׁלִי
 וְהִיא כּוּחֵי הָאֵמֶתִי...
 (נעמי שמר)

חזן שכולות שמה.

יוכי נדבצקי

מנהלת תוכן, צהר, שבועות תשפ"ד

תוכן העניינים

שער ראשון

מערכי לימוד בנושא שבועות

- 5 **נעמה סט** | צדקה חקלאית בעולם עירוני
- 8 **אלקנה שרלו** | תורה של ערבות
- 11 **אסף פרי** | לראות את הקול
- 16 **ענת אייזנר** | לימוד משפחתי, הורה וילד

שער שני

אסופה לעיון ולימוד, קריאות אישיות במצוות

- 21 **מלוחות הברית** לשבועות של ימינו
- 22 **הצעת הנחיה** ללימוד האסופה
- 23 **משחק קלפים** לגזירה

| השבת אבידה

- 25 **רזית נאור** | אבידות ומציאות

| אכילת מרור

- 26 **הדס לוינשטרן** | כולו מרור?

| ואהבת לרעך כמוך

- 27 **איריס חיים** | רק אהבה

| לא תעמוד על דם רעך

- 28 **חיים ילין** | הקוד הסודי

| תפילה

- 29 **ישי לוינגר** | תיאום כוונות

| הכנסת אורחים

- 30 **עדיאל בר שלום** | בוא להתארח

| הקם תקים עמו

- 32 **רחלי ונתי ברוקס** | כי תראה לב רעך

| חינוך ילדים

- 34 **חני גולדמן** | ניגונים שבלב

| כיבוד הורים

- 35 **צבי ושרית זוסמן** | קשר בין עולמות

| מחיית עמלק

- 36 **לאה מרמורשטיין ירחי** | מה לעשות עם עמלק

- 37 **מגילת רות**

צדקה חקלאית בעולם עירוני על החסד במגילת רות ובימינו

הרבנית ד"ר נעמה סט

עיקר עניינה של מגילת רות בעיני חז"ל הוא החסד שבה המתגלה במעגל המשפחתי (בין היתר חסדה של רות שלא עזבה את נעמי חמותה) ובמעגל הקהילתי (כגון דברי השכנות המנחמות את נעמי ועוטפות אותה עם היולד בנם של רות ובעז).

נבקש בלימודנו לעמוד על מעגל חסד נוסף, כזה שנוכל ליישם גם בחיינו - מצוות הצדקה החקלאית - אמנם פרטי העולם החקלאי על פי רוב אינם נוגעים לתחומי חיים מודרניים, אך מעקרונותיהם וערכיהם נוכל ללמוד ולאמץ לאורחות חיינו.

"ותאמר רות המואביה אל נעמי אלקה נא השדה ואלקטה בשבילים אחר אשר אמצא חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי. ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקצרים..." (רות ב, ב-ג)

סיפור גאולתן של רות ונעמי נפתח ביציאתה של רות לשדה (המתגלה אח"כ כשדה בועז). תחילת הצלתן הפיסית היא בידיעה שלכל שדה שרות תגיע אליו היא זכאית ללקט שיבולים שנותרו "אחרי הקוצרים". זכות זו נתונה לכל עני כחלק ממצוות "מתנות עניים" המתקיימות בשדה או בכרם.

- מנחת עניים מופיעות שלש פעמים בתורה.
- לפי מקורות אלו מה טעם המצוות?
- איזו הנפקה נאמרת למצווה (כאן אחד מהם)?

ויקרא יט, ט-י

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט:
וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט
לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם:

ויקרא כג, כב

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצרך ולקט קצירך לא תלקט
לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם:

דברים כד, יט-כב

כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה
למען יברכה ה' אלהיך בכל מעשה ידיך:
כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה:
כי תבצר כרמך לא תעולל אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה:
וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים על כן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה:

תכלית מתנות העניים הניתנות בשדה היא הותרת יבול לאוכלוסיות חלשות - עני, גר, יתום ואלמנה. לכאורה הן נועדו לדאוג לעניים ולכלכלם כחלק ממצוות שבין אדם לחברו.

אולם מעניין לראות שכאשר באים חז"ל לבאר את דין התורה במצוות אלו עולה תמונה שונה.

כשמעיינים בשיעור מתנות עניים על פי דין תורה ברמב"ם (הלכות מתנות עניים א, א-טו) מגלים כי השיעור עומד על שבולת אחת, או שתיים, עומר אחד, אם נפלו שלש שיבולים הרי זה כבר לבעל השדה.

משיבולים בודדות או עומר יחיד קשה מאוד להתקיים, מתקיימת כאן 'צדקה מקיימת' במובן מינימלי מאוד. בוודאי שאין בכך כדי לאפשר לעני לצאת ממעגל העוני ('צדקה משקמת'). נראה כי התכלית הברורה עומדת בספק, וכלשונה של פרופ' נחמה ליבוביץ':

"כי אין להניח שטעמה העיקרי הוא תמיכה בחלש מבחינה סוציאלית, דוגמת מעשר עני ודיני צדקה, הן הכמות הקטנה של לקט ושכחה נראית כסותרת טעם זה" (עיונים חדשים בספר דברים, עמ' 228).

◦ מה אם כן יכולה להיות מטרת המצווה??

הפרשנים השונים מציעים מענה לשאלה זו:

ספר החינוך מצוה רטז: להניח פאה בשדה

משרשי המצווה, כי השם ברוך הוא רצה להיות עמו אשר בחר מעוטרים בכל מדה טובה ויקרה, ושיהיה להם נפש ברכה ורוח נדיבה. וכבר כתבתי כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש ותהיה טובה ותחול ברכת השם בה. ואין ספק כי בהותיר האדם חלק אחד מפירותיו בשדהו ויפקירם שיהנו בו הצריכים, תראה בנפשו שובע רצון ורוח נכון ומבורך, וכי השם יתברך השביעו בטובו, וגם נפשו בטוב תלין.

והמאסף הכל אל הבית ולא ישאיר אחריו ברכה שיהנו בה האביונים אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוו תאוה אליה למלא נפשם בה כי רעבו, יורה בנפשו בלי ספק רוע לב ונפש רעה, וגם רעה תבואה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (סוטה ח' ע"ב) במדה שאדם מודד, בה מודדין לו. וזה הענין יספיק לנו על צד הפשט גם בלקט ושכחה ופרט הכרם ועוללות.

◦ ספר החינוך מתייך כאן בעיקרון פילוסופי חינוכי. מהו?

◦ מהו היחס הנוצר אל כלל השדה כלפי הקב"ה? מהי המיזג המוסרי שהוא מבסס בפשט?

◦ הגרע נכירה בהשקפת העניינים (אילו) שאינן שלהם - האם המעשה מוכרז אצלם מעמיתים אחרים בחייכם?

רש"ר הירש ויקרא יט, ט

לא נאמרו הלכות אלה כדי לדאוג לפרנסת העניים. הן העני עצמו חייב בלקט שכחה פאה ועוללות; אף הוא מניח אותם בשדהו ובכרמו לצורך עניים אחרים! אלא זה טעמו של דבר: בשעת קציר ובשעת בציר אדם סוקר את מה שהטבע עשה למענו - ואת מה שיביא לביתו ביגיע כפיו; באותה שעה יבטא בפיו את המלה הגאה והרת התוצאות: "שלי". ועתה כל אזרח באומה יזכור ויביע במעשה: כל אדם האומר "שלי", כבר נתחייב לדאוג גם לאחרים; כרמו ושדהו לא נתנו את יבולם רק לו בלבד; ביגיע כפיו לא יעבוד רק לעצמו. כי במדינת ה' הדאגה לעני ולגר לא נמסרה לרגשות השתתפות בצער; אין היא תלויה בפחד בעלי הרכוש מהסכנה הנשקפת להם מייאוש העניים; אלא היא זכות שה' נתן לעניים; והיא חובה שה' הטיל על בעלי הרכוש.

◦ מהו יחס הגרע להעלאת כל רטע כפי שהיא באה לזי קיטו בקברי רש"ר הירש?

◦ מה אחרת בעלומ?

◦ "אין היא גלגלה בפחד? בעלי הרכוש מהסכנה הנשקפת להם מייאוש העניים" - איזו גישה כלכלית מעביר כאן רש"ר הירש. כמה שונה גישת הגרע לזכרון מלישה ז?

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ה סימן ב

זהו שכתוב (משלי כב) "אל תגזול דל כי דל הוא" וגו'. אמרו רבותינו: במה הכתוב מדבר אם הוא דל מהו גזול לו? אלא לא דיבר אלא במתנות עניים שהוא חייב ליתן להם מן התורה לקט שכחה ופאה ומעשר עני, והזהיר הקדוש ברוך הוא שלא יגזול אדם מהם מתנות הראויות ליתן להם כי דל הוא, די לו עניותו לא דיו לעשיר שהוא עומד ברווח ועני בצער, אלא אף גזול ממנו מה שנתן לו הקדוש ברוך הוא.

◦ אל פי המורס, מה נאמר לאלו מאורם עני?
◦ מה נאמר השימוש כממשל של יוצאי בהקשר זה?

נראה כי מתנות עניים כוללות תחומים רחבים בעולם של תורה ומצוות. התחום המובהק אליו הן קשורות הוא מצוות שבין לאדם לחברו. מצוות של נתינה שאדם מחויב להן כחלק מנתינה לאחר ודאגה לו.

אולם למדנו כי זו אינה תכלית יחידה של המצווה. הנתינה נועדה לקבע בנו מידות טובות - נתינה, נדיבות וגם אחריות. אפשר לכנות מטרה זו כ"מצוות שבין אדם לעצמו".

ולצד אלו מחויב האדם להבין כי אם לא ייתן מתנות עניים הרי שהוא "גזול". כלומר, יכול זה כלל אינו בבעלותו. הקב"ה הוא שמחליט כיצד לחלק את הרכוש בעולם והוא קבע שיכול זה הוא בבעלות בעניים. אמנם על השדה טרח, עמל ויגע, אולם לא כל הפירות בבעלותו. במובן זה מצוות מתנות עניים גם מבססות את הבנת האדם בעמידתו מול בורא עולם, כחלק ממצוות "שבין אדם למקום".

◦

לקראת סיום הלימוד נשוב אל הפסוקים מהם יצאנו ללימודנו. נראה כי המקורות המופיעים בספר ויקרא מדגישים את הפן שבין אדם למקום. ההנמקה בספר ויקרא היא תיאולוגית: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". בורא עולם הוא הקובע את תחומי הבעלות. בקיימו את מצוות מתנות עניים מכיר האדם בכך שבעלותו על נכסים היא רצויה וחשובה, אולם מוגבלת. הבעלות על מתנות העניים היא של העניים עפ"י רצון ה'.

לעומת זאת בספר דברים נראה כי התפיסה שונה. ההנמקה היא סוציאלית: "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָר הַזֶּה". זְכָרוֹן הָעֲבָדוֹת מְכוֹנֵן תְּפִיסָה חֲבֵרִית-מוֹסְרִית יִסּוּדִית. זְכָרוֹן הַיּוֹתֵנו חֲלָשִׁים וְנִדְכָאִים אִמּוֹר לְבַסֵּס אֶת יַחְסָנוּ הַמוֹסְרִי לְאַחַר. בְּסֵפֶר דְּבָרִים הַתְּפִיסָה הַיָּהוּבָה שִׁינָה לְבַעַל הַשְּׂדֵה, אֲלֵא שֶׁהוּא מְחַוֵּב לְתַת מַחְלָקוֹ. יִיתֶכֶן כִּי גַם הַבְּרָכָה הַמּוֹבִטָה לְבַעַל הַשְּׂדֵה דוֹקָא בְּסֵפֶר דְּבָרִים: "לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ" מוֹבִיטָה כַּעֲתָה. הַבְּרָכָה מֵהוּוּה דִּירְבוֹן לְבַעַל הַשְּׂדֵה לְקִיּוּם אֶת הַצִּיּוּי. הַתּוֹרָה מְבִינָה לְלֵב הַבְּעָלִים שֶׁקֶשָׁה לוֹ לְתַת מִיּוֹבֵל עֲלֵיו עֵמֶל, וְלִכֵּן מְדַרְבֵּנָה אוֹתוֹ עַל יְדֵי הַבְּרָכָה. לְעוֹמֵת סֵפֶר וִיקְרָא, שֵׁם הַיּוֹבֵל כִּלְלָא לֹא נַחֲשָׁב לְיּוֹבֵלוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה וְלֹא אִמּוֹר לְהִיּוֹת לוֹ קוֹשֵׁי לְהִפְרֵד מִפִּירוֹת עֵמֶלוֹ, הֵם פְּשוּט לֹא נַחֲשָׁבִים לְשֵׁלוֹ.

פתחנו ואמרנו כי מצוות חקלאיות אינן דומיננטיות בעולם מודרני-עירוני-תעשייתי.

עקרונות מצוות אלו חובקים כל - "בין אדם לחברו", "בין אדם לעצמו" ו"בין אדם למקום".

◦ לאור הלימוד כיצד אדם רואים בעת אמת כחירותו של כוהל כסיפור מילת רות?
◦ האם גרפא לחשוב על מצוות או סיטואציות כחיים בהם נאמרים עקרונות אלו באופן זמנה?

חג שמח.

הרבנית ד"ר נעמה סט

סגנית ראש המדרשה בר-אילן, ד"ר למשפטים, ראש תכנית ליזוי אמוני של צהר והמדרשה, חברת הנהלת צהר. נשואה לרב ארי סט ומכהנים יחד כרב והרבנית של קיבוץ סעד.

תורה של ערבות

הרב אלקנה שרלו

"וְהָעֶרֶב נָא ה' אֲלֵהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ וְצִאֲצָאֵי צִאֲצָאֵינוּ וְצִאֲצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". (מברכות התורה שמברכים מדי בוקר, כחלק מ"ברכות השחר")

על ערבות זו נבקש ללמוד בדף הלימוד שלפניכם.

"וְהָעֶרֶב נָא ה' אֲלֵהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ..."

נתבונן בבחירה המיוחדת לאפיין את חוויית לימוד התורה כדבר ערב.

- כשאנחנו נלכדים במשהו שהיה 'ערב' עבורנו מה הפך אותו לכזה? באילו הקשרים נוספים אנחנו משתמשים במילה ערב?
- אם הייתם מחליטים בהכרח את המילה ערב במילה אחרת אחת או יותר, אילו מילים הייתם קושרים?
- אם אתם לא מרגישים ש'אנחנו' לא קרובים שיהיו ערבים, האם לא קשה את המושג הכרחי - שיהיה איתנו וצאצאנו מילואי הערב?

לפי הרש"ר הירש 'איברי העיכול' של הלימוד הם השכל והלב (פירושו לסידור התפילה עמ' ח')

"בהתעסקות זו בתורה ימצאו שכל ולב מזון "ערב" דהיינו מזון מתאים מלבב מאיר ומעדן. כך שעיסוק זה יהיה לנו עסק אהוב ומאשר ביותר, והתלהבותנו לתורה תעבור בירושה לבנינו ולבני בנינו"

באופן קרוב מבאר גם הרב קוק (עולת ראיה א' עמ' נט):

"הערבות באה כשהדברים הנפגשים ברגש מתאימים אל המהות העצמית של המקבל את הרושם מהדברים ההם... ועל ידי זה יתאימו דברי תורה לרגשי חיינו".

- לפי הרש"ר הירש לימוד "ערב" הוא לימוד "מגויג", מלאכה, מאור ומשקל. אהבתכם, באיזה אופן הקבר מכליל באופן משותף?
- לפי הרב קוק איזה געאלי צריך להיות בלימוד כדי שיהיה ערב בפנינו? נסו להזימנו מחוויות אישיות.
- האם הרש"ר הירש והרב קוק מכוונים לאותו מרכיב לימוד לעצמכם?

נמשיך בהתבוננות על האופן בו אנו לומדים.

ישנם כמה וכמה מדרשים מדברי חכמינו המתארים את חוויית לימוד תורה כחוויה חושית ערבה - "טעימה". נעסוק באחד מהם (דברים רבה ז, ג):

- בחמשה דברים נמשלה התורה: במים, וביין, ובדבש, ובחלב ובשמן.
- במים מניין (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים".
- ביין מניין שנאמר (משלי ט, ה): "ושתו ביין מסכת".
- בדבש ובחלב מניין (שיר השירים ד, יא): "דבש וחלב תחת לשונך".
- שמן מניין שנאמר (שיר השירים א, ג) "שמן תורק שמך".

- מה לו גרבה של זקנה? מה לו גרבה שהיא מימי? וכו'
- מוצאים את 'האינפוא שלכם' באיזה המשקאות? גרבו להוסיף אחד משלכם?

לפניכם שני כיווני מחשבה בנוגע לחויית לימוד ע"פ מדרש 'משל המשקאות':

א.

אני רוצה להציע כי המשקים השונים הם ביטויים לרבדים השונים של אופני לימוד התורה המכונים פרד"ס: פשט, רמז, דרש, סוד. המים הם ביטוי לתורה הגלויה המרווה בפשיטות את המציאות הזקוקה לה. הדבש והחלב ממתקים במגוון טעמים כמו תורת הסופרים והדרשנים הממששים בכתובים ומגלים את עומק המחשבת. השמן מסמל את הרמז הצף על פני הפשט. היין לוקח אותנו לעולם של סוד ופנימיות.

ב.

כותב הרב אלימלך בר-שאול (ריח מים עמ' 109-108):

כמדומה שיש לשמוע מכאן את שלבי הקניין של תורה.

המגיע לידיעה שאין קיום בלי תורה, הריהו לומד תורה אבל עדיין אינו מרגיש בתלמודו טעם. כדרך שהצמא מרווה צמאו במים, אבל הוא אינו מרגיש בהם טעם.

למעלה מזה מי שֶׁעָרְבָה עליו משנתו והריהו מרגיש טעם טוב בתלמודו בתורה ושמח בה, כמו יין המשמח לבבות.

למעלה מזה מי שהספיק כבר לרכוש לו הרבה ידיעה והבנה בתורה, והרי התורה יוצקת בו מרוחה וריחה, מחוסנה ומעוזה, ובונה את האדם מחדש כבן תורה. כמו שדבש וחלב מזינים את הגוף, ובונים אותו חזק ואיתן.

למעלה למעלה מכל זה, מי שזכה לסגל לעצמו השקפת עולם ותפיסת חיים של תורה, במלוא מובנם של מושגים אלו. הבנה של תורה וקשב של תורה, שכל של תורה ורגש של תורה. והרי חייז כולם תורה, מלאי אור וטוהר תמיד במעלה. כמו השמן הזה, המפיק חיים, ומפיץ אור, ואינו מתערב, וטבעו שהוא צף תמיד למעלה.

- הַלְמִיקוּ בְּאֵיכֹת שֶׁל שֶׁלֶב/אֹפֶן לִינְאוּ מֵאֵל אֵינִי נִסֹּא לְעַתְּ לֵבֵי מֵינִי עֹלָמְכִי.
- מֵהָ הִיָּה הַמִּצָּב לֹא הָיוּ קִיּוּמֵי שֶׁלֶבִי?
- מֵהָ לִמְדִיתֶם עַל הַגֵּרָה מֵהַמֶּלֶךְ וְהַפְּרִשְׁנוּיָהּ לְמִשְׁקָאוֹת הַשְּׁנוּיִם? מֵהָ לִמְדִיתֶם עַל עֲצֻמְכֶם?

נתבונן בחוויה נוספת של לימוד תורה מרווה וְעָרְבָה הַנוֹגַעַת בְּעוֹמֵק הָאָדָם בְּשַׁעֵה שֶׁהוּא נִפְגַּשׁ עִם הַתּוֹרָה.

נעמה שקד, "לעשות בגוף מקום":

- הַלְמִיקוּ לְקִרְיָהּ; הַלְמִיקוּ עֹצְמֵי עֵינַיִם וְאוֹחֵז הַלְמִיקוּ מִקְרִיא עֲבוֹר הַשָּׂאוֹר
וְאַחֲרֵי-כֵן שְׁתִּי יָדִי יִהְיֶה כְּשֵׁנִי מְעִינֹת מִצְחֵי יְנָהָר פְּעֻמוֹן זָהָב וְרִמּוֹן פְּעֻמוֹן זָהָב וְרִמּוֹן (הַמְּלִים הַיְפּוֹת בְּיֹתֵר) בָּאוֹת וְנִפְקָחוֹת בְּכִי נָהָר עֲצוֹם מִתְנַשֵּׁם בְּתוֹךְ קֶרְבִי וְאֵנִי נִמְשָׁכֶת וּבּוֹכָה	לְעֵשׂוֹת בְּגוֹף מְקוֹם לְתוֹרָה שְׁתִּכְנִס שְׁתִּשָּׁב בִּי, מְעַרְהָ וְאֵנִי אֲגַדֵּל לָהּ מְעִין וְאֵילָן מֵרֵב גְּעוּגוּעִים וּמְתִיקוֹת שְׁתִּשָּׂאָר

(מתוך 'נחושת ונהר', הוצאת הקיבוץ המאוחד)

- שגפו כמילה, גענויה או אסוציאציה קטקנות השיר.
- מי מציין את מי קשיר?
- אנה קעצט היט מייחלת? אנה אנה?

הערבות והנועם שבלימוד תורה לא נעצרת רק בחויית הלמידה, אלא נדמה שהיא מעצם האופי והמאפיין של התורה.

כך כותב הרמב"ם בנוגע להלכות "פיקוח נפש דוחה שבת" (הלכות שבת פרק ב'):

דחוויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות. לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום.

ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם.

- כיצד אנה מכינים את המשפט האחרון של הרמב"ם?
- האם זו גם החוויה שלכם מול משפטי הגזירה? מה אנה עושים כאשר לא?

.....

לסיכום הלימוד, הזמנה לשאול את עצמכם -

מה עוד עולה בכם בעקבות הלימוד? מחשבות או אסוציאציות

בחוויית לימוד משמעותית התוכן מהדהד את העולם הפנימי של האדם. משהו חדש מתחולל בפנים ופעמים רבות הלימוד יכול להביא גם לשינוי התנהגותי. נסו לתאר הזדמנויות בהן זה קרה גם לכם.

הרב אלקנה שרלו

רב מרבני צהר, מלמד ומנחה מגוון קבוצות ברחבי הארץ.

לראות את הקול

אסף פרי

מעמד הר סיני נחרת בתודעה היהודית כאירוע מכונן, שבמהלכו התגלה ה' לעם ישראל ואמר להם את עשרת הדיברות. אבל מלבד התוכן והמילים שנאמרו בו, הייתה השקעה גדולה גם בהפקה. לתפאורה, לתאורה ולסאונד היה תפקיד משמעותי באירוע ייחודי הזה. ידוע ש'המדיום הוא המסר'. אם כן, מהו המדיום ובעיקר מהו המסר?

נתחיל את המהלך שלנו, דווקא מהסוף...

לאחר תיאור התגלות ה' בסיני, מתוארת חוויית העם הצופה:

"וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עֹשֶׂן, וַיֵּרָא הָעָם וַיִּגְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק" (שמות כ', יד)

השאלה המתבקשת היא - האם וכיצד ניתן בכלל לראות קולות?

פרשנים שונים הציעו מגוון הסברים:

הטור הארוך: ובהיותם שם בתחתית ההר מצפים, ירד השם אל ראש ההר באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן עד לב השמים, חושך ענן וערפל. וחרד ההר בעצמו ונזדעזע, כאשר יעשה ברעש (=רעידת אדמה) ... ואיננו משל, כאשר איננו משל "הים ראה וינס"...

כלי יקר: והנה קרוב לשמוע שכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה, מיד נתגשם (=נהיה גשמי) אותו דיבור, והיה בו כל כך ממשות, עד שהיו רואין באוויר כל האותיות פורחות וכאילו היה הכל כתוב לפניהם, וראיה לזה ממה שכתוב (תהלים לגו) "בדבר ה' שמים נעשו" וגו'... ע"כ נאמר "וכל העם רואים את הקולות", דהיינו קול אֵלֵהֶם המדבר אתם, אותן קולות ראו בעיניהם.

- כיצד לא פי כל אחד מהפרשנים נאמר היה לראות את הקולות?
- כיצד לעצמכם מרגיש הקהל הרואה קולות אלו?
- האם נאמר אופני ראיה אלו, למשהו מוכר מהחיים שלנו? הקשבה לאזן, המעורבות משהו מעין החוויה המתוארת בפרשנים השונים?

ננסה כעת להרחיב את המבט על מעמד הר סיני, ובכך להבין יותר את משמעות ראיית הקולות.

לאחר שלושת ימי ההגבלה, בהם נצטווה העם להתכונן לקראת התגלות ה' על ההר, מגיע הרגע הגדול:

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיט הַבִּקּוֹר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וַעֲנָן כְּבֹד עַל הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵהוּ. וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים ... וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר. וְהָרַסְנִי עֹשֶׂן כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֹשֶׂן הַכֹּבֵשֶׁן וַיַּחֲרֹד כָּל הָהָר מְאֹד." (שמות י"ט, טז-יח)

עם ישראל מחכה שלושה ימים בהתרגשות לקראת המפגש עם אֵלֵהֶם. ואכן, בבוקרו של היום השלישי הוא נקרא להתאסף סביב ההר. אלא שמאותו הרגע - אֵלֵהֶם עושה הכל כדי שהם לא יראו אותו. הוא מסתיר את ההר בכל אמצעי אפשרי, ההר רועד, חשוך, מוקף בעננים, עשן וערפל.

נשים לב שמעמד הר סיני התרחש בשעות הבוקר, באור יום! הקולות, הברקים, הענן הכבד, העשן, כולם גורמים המעוררים יראה גדולה בקרב הקהל הצופה. אולם מעבר לחוויית היראה, הם גם אינם מאפשרים לראות את ההר עצמו, ואת מי ששוכן עליו. הם גורמים ממסכים, מסתירים.

תארו לעצמכם שמזמינים אתכם להצגה בתיאטרון, אתם עומדים בתור, נכנסים לאולם, ואז כשמתחילה ההצגה - מסתירים לכם את הבמה!

◦ נסו לכתוב - כמה חשוב שהעם לא יראה את ההר?

תשובה לכך נותן משה בעצמו בחומש דברים. בנאומו לפני הכניסה לארץ, הוא חוזר על קורות העם במדבר, וכשהוא מתאר את מעמד הר סיני הוא מדגיש את הדברים הבאים:

"וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּ תַּחַת הַהָר וְהָרַר בְּעַרְבָּאשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חָשָׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל. וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שִׁמְעִים וְתִמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלָתִי קוֹל..."

וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לִנְפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רֹאִיתֶם כָּל תִּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. פֶּן תִּשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמוּנֹת כָּל סֶמֶל תִּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה. תִּבְנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תִּבְנִית כָּל צְפוּר כָּנָף אֲשֶׁר תַּעֲוֹף בַּשָּׁמַיִם" (דברים ד, יא-יז).

אל תתבלבלו, מדגיש משה, לא ראיתם שם כלום! רק קולות!

הוא מסביר גם ממה הוא חושש - פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל...

שימו לב, חברים, אנחנו פה במעמד פיזי, מול הר - אבל אנחנו לא רואים אותו. הדבר היחיד שנוכח כאן הוא הקול. כל השאר הוסתר ע"י כל מיני אמצעים, כגון קולות, ברקים, עשן ועוד. ניתן היה לשמוע את הקול האלוהי אך לא לראות את האלוהי בעצמו...

נמשיך להעמיק במשמעויות נוספות של נתינת התורה, באמצעות קול דווקא ולא באמצעות תמונה.

◦ מה ההבדל בין גברה שנאמר באמצעות יקו"ל לבין גברה שנאמר באמצעות יאענוה? הביטוי "נעשרתם מאד לנפשותיכם" לקוח מכאן. המשמעות הרווחת שלו היא שחלו בליחות ובריאות, אלו גזיקו אלצנחם ולזכרם. אך מהי המשמעות המקורית שלו בהקשר זה? כמה חשוב לא-אויים לכת את הגורה זנוקא באופן זה? מה עולו לקרוא את הגורה גפסוק יאענוה?

חישבו בעצמכם על שאלות אלו. אח"כ לימדו את המקורות הבאים הדנים במשמעות של תורה כ'קול'.

א.על השמיעה | הרב יונתן זקס

היהדות היא דת של הקשבה. זוהי אחת התרומות המקוריות ביותר שלה לתרבות האנושית...

בפרשת ואתחנן מזכיר משה לבני ישראל שבמפגש הישיר שהיה להם עם הקדוש ברוך הוא במעמד הר סיני "קול דברים אתם שמעו ותמונה אינכם ראים זולתי קול". ה' מתקשר בקולות, לא במראות. הוא מדבר. הוא מצווה. הוא קורא. משום כך המעשה הדתי העילאי הוא השמיעה. כשה' מדבר, אנחנו כורים אוזן. כשהוא מצווה, אנחנו שומעים בקולו...

דיבור והקשבה אינם צורות של ניתוק. הם צורות של מעורבות. הם מחוללים יחסי גומלין... ההקשבה היא לבה של מערכת יחסים. אנו מקשיבים, משמע אנו פתוחים לזולת, אנו מכבדים אותו, אכפת לנו מה הוא חושב ומה הוא מרגיש. הורה טוב מקשיב לילדו. מעסיק טוב מקשיב לעובדיו. חברה מסחרית טובה מקשיבה ללקוחות. מנהיג טוב מקשיב למונהגיו. ההקשבה איננה מבטאת הסכמה, כי אם אכפתיות. ההקשבה היא האקלים שהאהבה והכבוד צומחים בו... ההקשבה היא המבוא לאהבה.

(מתוך הרב זקס לפרשת עקב, אתר 'בית חב"ד')

ב. זכרו את הקול | אסף פרי

הרבה דאגות יש למשה על הראש לפני שהם נכנסים לארץ בלעדיו. אבל עכשיו, רגע לפני שהוא מזכיר לעם את עשרת הדיברות ואת המעמד המכונן שהוא בהר סיני, הוא מוטרד מזה שהם ייקחו ממנו את החוויה הלא נכונה.

"ותקרבון ותעמדון, תחת הָהָר... וידבר ה' אליכם, מתוך האש.
קול דְּבָרִים אַתֶּם שִׁמְעִים, וְתִמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זֹלָתִי קוֹל...
כִּי לֹא רֹאִיתֶם כָּל תִּמּוּנָה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֵלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.
פֶּן תִּשְׁחַתּוּן וְעֲשִׂיתֶם לָכֶם פְּסָל, תִּמּוּנַת כָּל סֶמֶל. תִּבְנִית זָכָר אוֹ נִקְבָּה, תִּבְנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאָרֶץ..."

לא הייתה תמונה בהר סיני, רק קול. הוא היה עוצמתי כל כך שממש ראיתם אותו. אבל היה שם רק אודיו. אֱלֹהִים הָרִי הֵיכֵל לְהִרְשׁוֹת לְעַצְמוֹ קֶצֶת יוֹתֵר מִסְאוּנָד מְשׁוּבַח וְזֵהוּ, אֲבָל הוּא לֹא רָצָה, כִּי תִמּוּנָה זֶה אוֹלֵי יוֹתֵר מְרֻשִׁים, אֲבָל זֶה סְטוּטִי.

אוי ואבוי אם תכנסו לארץ ומה שתיקחו איתכם זה תמונה, פסל או תבנית של אֱלֹהִים.

כשבונים מדינה, זה עלול להיות מסוכן. ההרים אותם הרים, השמים אותם שמים, ונראה שהכל עומד במקום, אז אפשר למסגר את אֱלֹהִים על איזה קיר או לתקוע בתבנית מפוארת באמצע מקדש או כיכר. אֱלֹהִים שֶׁלֹּנוּ נוֹסֵעַ אִיתָנוּ בְּמִדְבָר, הוּא יִצִּירֵתִי, קָשׁוּב וְרֹגִישׁ, וְאִפְשָׁר לְהִתִּיעֵץ אִיתוֹ בְּנוֹשָׂאִים מוֹרְכָבִים כְּמוֹ מִגְדָר, שֶׁלֹּטוֹן תִּקִּין וְהַחְרִיג בַּחֲבֵרָה. בְּבִקְשָׁה, אֵל תִּהְפְּכוּ אוֹתוֹ לְדוּמָם.

איך ממשיכים לנהל את השיחה הזו, את הדיאלוג המתפתח והבלתי נגמר בין אֱלֹהִים וְאָדָם, תוֹרָה וְמִצִּיאוֹת?

שאלה טובה. חכמים יקראו לזה מתישהו תורה שבעל פה, וכולנו נמשיך להתווכח על זה עד היום. אבל בינתיים, בנאומי האחרון, משה פשוט מתחנן. מחר בבוקר נכנסים לארץ ישראל, וזה הולך להיות עסק מורכב. אל תשחיתו, ואל תעשו פסל וכל תמונה. אנא מכם, זכרו את אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָהָר. זכרו את הקול.

(מתוך 'מדרש ישראלי', אסף פרי, ידיעות ספרים)

° נסו להזיז את המעטל מהן האוכיות של גורה שנענע בקולו ככל אחד מהמקורות. מה מייצג היקולו? ומה מייצג היענותי?
° האם אתם מרגישים היום את הערכים האלו במפגש שלכם עם הגורה במרחב הישראלי-צ'יבורי?

ג. ירושלמי, שבת, א (תרגום)

ר' יהושע בן לוי הָיָה רָגִיל לְשִׁמוֹעַ פְּרָשָׁה מִבֶּן בְּנוֹ בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת.
פְּעַם אַחַת שָׁכַח וְנִכְנַס לְרְחוּץ בְּמִרְחָצָאוֹת שֶׁל טַבְּרִיא, וְנִסְמַךְ עַל כְּתָפוֹ שֶׁל ר' חִיָּא בַר אֲבָא.
נִזְכַּר שֶׁלֹּא שָׁמַע פְּרָשְׁתּוֹ מִבֶּן בְּנוֹ. חָזַר וְיָצָא לוֹ.
אָמַר לוֹ ר' חִיָּא בַר אֲבָא: וְלֹא כֵן לְמִדְתְּנִי, רַבִּי: אִם הִתְחִילוּ אֵין מִפְּסִיקִין?
אָמַר לוֹ: חִיָּא בְּנִי, קִלְהָ הִיא בְּעֵינֶיךָ? שְׁכָל הַשּׁוֹמֵעַ פְּרָשָׁה מִבֶּן בְּנוֹ כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹמְעָה מֵהַר סִינִי!
וְמָה טַעַם? "וְהוֹדַעְתֶּם לְבַנְיָה וְלְבַנְיָה בְּנֵי יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֲלֵהֶיךָ בְּחָרֵב" (דברים ד).

- מוֹעַם הַיָּהּ כִּי כֵן תִּשְׁבֶּה אֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר פָּרַשְׁתָּ מִכֶּן בְּנֵי?
- מוֹעַם מִכִּינְעַן לִי שְׂקוֹל אֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ מֵהָר סִינַי?

מעבר למחויבות של ר' יהושע לנכדו, ולקשר המיוחד שניכר שיש ביניהם, ר' יהושע רואה חשיבות מיוחדת ללימוד הפרשה דווקא מנכדו הצעיר.

ר' יהושע בן לוי אמנם רב גדול שמתרועע כל השבוע עם תלמידי חכמים, אך יש לנכד שלו דבר אחד שהוא לא יוכל להשיג בשום מקום אחר - את הקריאה הראשונית. ההבנה של הדור הצעיר, המתחדש. ר' יהושע בא לשמוע תורה מנכדו. רק ככה הוא יכול להתחדש.

השאלה הגדולה היא האם הר סיני הוא אירוע היסטורי, או אקטואלי. אם סדר הדברים הוא לינארי (מאב לבן, לנכד וכן הלאה) - המשמעות היא שאנחנו הולכים ומתרחקים מאותו אירוע היסטורי שבו ניתנה התורה. ר' יהושע הופך את הסדר. הסבא מגיע לשמוע מהנכד, וכך הופך הר סיני לאירוע מתחדש ואקטואלי.

התורה היא שיחה אחת ארוכה ומתמשכת, בין דורית. לא 'טלפון שבור', ולא משהו רחוק וישן שאנחנו מעבירים הלאה, אלא קול שעובר ומתקדם. דיאלוג מתמיד שלנו עם התורה והמציאות המשתנה והמאתגרת.

ד. דוד שמעוני

דוד שמעוני (1886-1956), מחנך ומשורר, כתב לצעירי העלייה השנייה את השיר 'אל תשמע בני'. הוא ראה בחלוציות את הרוח הגדולה של העם, וקרא להתחדשות האומה באמצעות יצירת דרך חדשה. לטענתו, אין ברירה אלא להפסיק להקשיב לדורות הקודמים שמייצגים גלותיות ישנה, אלא ליצור 'שיר חדש'.

אל מול "שמע בני מוסר אביך" (משלי א') הוא מציג מודל אחר, חתרני וחדשני.

אל תשמע, בני, אל מוסר אב	לשיר הבן ולשיר הבן,	בלילה קר, בלילה קר,
ולתורת אם אל און תט,	הבא מבצע ערפל עב...	בישון האם, בישון האב,
כי מוסר אב הוא: "קו לקו..."	ודרס לך שביל, וסורה מן	התשמע, איך הרוח שר
ותורת אם: "לאט, לאט..."	הדרך, הלך בה האב,	את שיר הבן, שיר גיל וקרוב?
וסופת-אביב דוברת כן:	כי למה תחטא אל הדור,	בלילה קר, בלילה קר,
"הקשיבה, איש, לשיר הבן!	דור עתיד רחוק מוצף-אור?"	הקשיבה איך האביב שר...

◦ שימו לב לשימוש של קו שמעוני כמושגים של שנייה והקשבה. האם זוהי גם זרקה לגורם שכלל פה?

◦ שמעוני משתמש בשפה מאוזנת והומורית ומתעלם מהעניין. למה מקורו הוא מתיחס?

◦ מה עשתכם על כך שהתבשרתם? הנסורת הוא משתמש דווקא בשפה מסורתית.

כשהתורה הופכת לשיחה, אז יכולה להיות גם אי הסכמה, או אי קבלה של דעות ומוסכמות ישנות. מצד שני, איננו רוצים תורה שהיא 'תמונה', אלא תורה חיה שמנהלת דיאלוג מתמיד עם המציאות. איך יוצרים את האיזון?

ולסיכום:

יש משהו מאוד מפתה בתמונה נוצצת ומרגשת. אבל גם מאוד מסוכן. אפשר בקלות להגיע למצב שבו שוכחים את הרוח ומשתעבדים לביטוי הפיזי הנוצץ. זה באמת לא פשוט, עובדה שרגע אחרי מעמד הר סיני, מגיע חטא העגל.

אנחנו חיים היום בעולם שבו אנחנו מוקפים במסכים, ובמראות חזקים, מושכים ומעניינים. צילומים בלתי פוסקים ותמונות, תמונות בכל מקום... האם אנחנו מצליחים גם להקשיב, לשוחח, לראות את הקולות?

אבל יש עוד עניין בעייתי בתמונה ובפסל. הם קפואים.

אחד האתגרים הגדולים של התורה הוא להצליח להישאר משמעותית. להיות שייכת גם בדורות הבאים. מחזה, גדול, מרהיב ככל שיהיה, לא יוכל להישאר בתודעה לנצח.

בשביל להישאר 'בתמונה', בעניינים, צריך ליצור חוויה של קול. ולא של תמונה.

קול, דיבור, הקשבה. התורה היא שיחה מתמשכת.

תורת חיים.

שנזכה לקבל את התורה בקול ולא בתמונה.

חג שמח!

סיפור דרך

על המסע ההיסטורי של עם ישראל | לימוד משפחתי

כתיבה: ענת אייזנר

מי לא אוהב סיפורים? כולנו אוהבים סיפורים. רצוי כאלה עם קצת מתח, סיפורים שאנחנו לא יודעים מראש מה יהיה הסוף שלהם וקצת דואגים לגיבורים, והכי חשוב - סיפורים עם סוף מפתיע וטוב. רבים מהחגים שלנו מספרים סיפור כזה, סיפור רווי מתח ובסופו הצלה מופלאה - כמו סיפור יציאת מצרים, נס פורים ונס חנוכה.

הסיפור של חג השבועות הוא לכאורה סיפור אחר. סיפור שאין בו איום וסכנה, וגם לא גאולה מפתיעה. זהו אמנם סיפורו של אירוע מופלא מכל נס - מתן תורה - אבל לכאורה בתור סיפור, הוא לא כל כך מעניין. הרי החשש היחידי לחיים בסיפור הזה היה שמא נמות מעצם שמיעת קול האלוקים.

אם כך, למה רק לכאורה? כי אפשר להתווכח היכן מתחיל הסיפור של חג השבועות. האם הוא מתחיל ונגמר ב'ו' בניסן בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים, או אולי הסיפור גדול יותר?

בלימוד ננסה להבין היכן מתחיל הסיפור של שבועות, היכן הוא נגמר, ומה אפשר ללמוד מכל אפשרות.

חשבו על סיפור שאתם אוהבים. זה יכול להיות סיפור מהתורה, כמו סיפורי האבות, או סיפור אחר, כמו כיפה אדומה נניח.

- נסו לעיין ולהאזין מה קרה לסיפור שבסוף לפני שהתחיל הסיפור. אולי הם ראו? אולי הפליחו משהו לנישוא?
- האם הגיבור שלכם משנה קצת את המשמעות של החלק המוכר של הסיפור?
- גופו אולי לא הסיפור שלכם כמאחורה שאנחנו נלחמים בימים אלה.
- את הסיפור מתייחס? אפשר להעביר אותו בקצרה אחרת? קצת לפני או קצת אחרת?

למה יצאנו ממצרים?

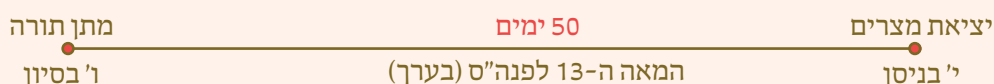
כשה' הטיל על משה את השליחות ללכת אל פרעה ולהוציא את ישראל ממצרים, הוא אמר לו: "בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב). המטרה של יציאת מצרים לא הייתה סתם לצאת מעבדות לחירות, אלא בעצם להפסיק להיות עבדים במצרים כדי להתחיל להיות עבדים לה'. מתן תורה הוא המטרה של יציאת מצרים, וחג השבועות הוא בעצם סיומו של הסיפור שאנחנו מספרים בחג הפסח. אם כך, בסיפור של חג מתן תורה יש מתח והצלה מופלאה, אבל את החלק הזה של הסיפור פשוט סיפרנו כבר בליל הסדר.

אז מצד אחד יש לשבועות סיפור מעניין, יופי! מצד שני, בעצם נשארנו עבדים? ואנחנו עוד צריכים לחגוג בגלל זה?

- עבדים צריכים לציית לעמו. מה שאומרים להם. ציית להם קשה. מה לורם לכם לרצות?
- לעמו מה שאומרים לכם? אתם משמח אתכם שיש מי שאומר לכם מה לעשות?

סיכום ביניים:

הסיפור שלנו מתחיל ביציאת מצרים ומסתיים במתן תורה:

המטרה האמיתית

כמו בסיפור בלשי, גם בלימוד הזה כל מה שחשבנו יכול להשתנות בעקבות פרט קטן... אז זה הזמן לגלות שקצת רימינו. בפסקה הקודמת ציטטנו חצי פסוק ואמרנו שלומדים ממנו שהמטרה של יציאת מצרים הייתה מתן תורה. אל תאמינו לנו! תמיד תבדקו בעצמכם. אבל אם אתם בכל זאת עדיין סומכים עלינו, אז נתקן את מה שאמרנו: על פי הפסוק המלא, מתן תורה הוא לא מטרה, אלא סימן לכך שה' באמת שלח את משה: "וְזָה לִךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שִׁלַּחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרָיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה". סימן למה? סימן לכך שהמטרה האמיתית של יציאת מצרים תתקיים! ומהי אותה מטרה? כמה פסוקים לפני כן ה' אומר אותה למשה: "וְאַרְדּוּ לְהַצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֵתוּ מִן הָאֶרֶץ הַהוּא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ..."

אם כך, כל הרגעים המעניינים בסיפור הזה - עשרת המכות וקריעת ים סוף ואפילו מעמד הר סיני - כולם רק שלבים בדרך. המטרה של הסיפור כולו היא לא חופש ואפילו לא קבלת תורה ומצוות. המטרה היא הכניסה לארץ זבת חלב ודבש, וקיום המצוות בארץ.

◦ *אם ארץ ישראל היא הנטרה של הסיפור, אז הוא נחזק כמה אתם יודעים עליה!*

1. ארץ ישראל מכונה בתורה "זבת חלב ודבש". איזו ארץ נוספת מכונה כך בתורה?
א. אין ארץ אחרת שמכונה זבת חלב ודבש ב. מצרים ג. ארצות הברית ד. אור כשדים
2. על פי ספר דברים, במה ארץ ישראל לא עשירה?
א. עופרת ב. ברזל ג. נחושת ד. לחם
3. מהי העיר המערבית ביותר במדינת ישראל?
א. תל אביב ב. אשדוד ג. אשקלון ד. עזה
4. כשבני ישראל נכנסו לארץ עם יהושע בן נון, מה הייתה המצווה הראשונה שמסופר שהם קיימו?
א. לימוד תורה ב. הפרשת תרומות ומעשרות ג. קרבן פסח ד. ברית מילה
5. בפסוק המתאר את שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל מוזכרים כמה מהתוצרים שמכינים מהצמחים. תוצרים של איזה צמחים מוזכרים בפסוק?
א. זיתים ותמרים ב. חיטה ושעורה ג. תמרים ד. גפן
6. איזה מהמצוות הבאות היא מצווה התלויה בארץ?
א. ברית מילה ב. הפרשת חלה ג. הדלקת נרות שבת ד. בניית מעקה
7. איזו מהערים האלה לא הייתה מעולם בירה של ישראל (או יהודה)?
א. ירושלים ב. שומרון ג. תרצה ד. חיפה

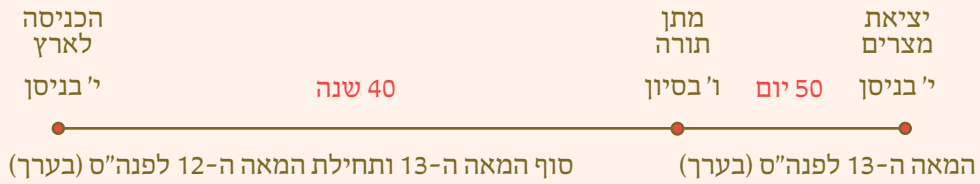
1' L | 2' C | 3' U | 4' A - א' ל | 5' C | 6' U | 7' A - א' ל | 8' C | 9' A - א' ל | 10' C | 11' U | 12' A - א' ל | 13' C | 14' U | 15' A - א' ל | 16' C | 17' U | 18' A - א' ל | 19' C | 20' U | 21' A - א' ל | 22' C | 23' U | 24' A - א' ל | 25' C | 26' U | 27' A - א' ל | 28' C | 29' U | 30' A - א' ל | 31' C | 32' U | 33' A - א' ל | 34' C | 35' U | 36' A - א' ל | 37' C | 38' U | 39' A - א' ל | 40' C | 41' U | 42' A - א' ל | 43' C | 44' U | 45' A - א' ל | 46' C | 47' U | 48' A - א' ל | 49' C | 50' U | 51' A - א' ל | 52' C | 53' U | 54' A - א' ל | 55' C | 56' U | 57' A - א' ל | 58' C | 59' U | 60' A - א' ל | 61' C | 62' U | 63' A - א' ל | 64' C | 65' U | 66' A - א' ל | 67' C | 68' U | 69' A - א' ל | 70' C | 71' U | 72' A - א' ל | 73' C | 74' U | 75' A - א' ל | 76' C | 77' U | 78' A - א' ל | 79' C | 80' U | 81' A - א' ל | 82' C | 83' U | 84' A - א' ל | 85' C | 86' U | 87' A - א' ל | 88' C | 89' U | 90' A - א' ל | 91' C | 92' U | 93' A - א' ל | 94' C | 95' U | 96' A - א' ל | 97' C | 98' U | 99' A - א' ל | 100' C

סיכום ביניים שני:

הסיפור שלנו מתחיל ביציאת מצרים, עובר דרך מתן תורה, ומסתיים בכניסה לארץ:

אז רגע, למה בכלל ירדו למצרים?

אם המטרה היא הכניסה לארץ - למה בכלל ירדו למצרים? הרי אברהם, יצחק ויעקב חיו בארץ כנען. אי אפשר היה להישאר פה פשוט ולדלג על כל השעבוד הזה במצרים?

ה' לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: "יָדַעְתָּ דָּעָה כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם... כִּי לֹא שָׁלֵם עֵוֹן הָאָמִי עַד הִנֵּה" (בראשית ט"ז, י"ג-ט"ז). כלומר, בשלב הזה לא היה הוגן כלפי האנשים שחיו שיכבשו אותם. לכן בני יעקב היו צריכים לעזוב את הארץ, ולחזור אליה רק כאשר יהיה הזמן המתאים לכך. עד אז, הם יאלצו לגלות.

הקושי והסבל אינם מטרה ואינם משהו שחייבים לעבור, אבל אם הם כבר התרחשו, אפשר ללמוד מהם, ולצאת מהם מחוזקים. בכמה מקומות בתורה אנחנו מתבקשים לזכור את תקופת העבדות במצרים.

◦ לַעֲבָדְכֶם, מִה אֲפֹסֵר אֲלֵמוֹד מֵעֲבֹדוֹת? אֵיךְ אֲפֹסֵר אֶהְיֶינָה מְחֹנִיָּה שֶׁכָּבוּ מֵעֲבֹד מֵאֲדָמָה?

סיכום ביניים שלישי:

הסיפור מתחיל בימי האבות, עובר דרך הירידה למצרים, השעבוד ויציאת מצרים, עובר דרך מתן תורה ומסתיים בכניסה לארץ:

מתי יגיע סוף הסיפור?

אחרי דרך ארוכה של ארבעים שנה בני ישראל נכנסו לארץ. האם זה סוף הסיפור? אנחנו הרי יודעים שהסיפור עוד המשיך, שיש בו עוד הרבה רגעים של מתח וקושי, וגם הרבה רגעים של הצלה ושמחה.

ואולי... אולי עוד לא הגיע סוף הסיפור... מה יהיה הסוף? אנחנו לא יודעים, אנחנו יכולים רק להתפלל ולקוות ולפעול כדי לקרב את הסוף הטוב שאנחנו שואפים לו. אבל כדי לעשות את זה אנחנו צריכים לחשוב למה בעצם אנחנו מייחלים.

◦ לֵאמֹר סוֹף אֵיךְ אֲנִי מְחַיֵּם?
◦ יֵשׁ אֲכַם רֵסוֹן אֵיךְ אֲפֹסֵר אֶקְרַב אֹתוֹ?
◦ זֶמַּר מְעִשִׂים שְׂנֵאִימ קְטָנִים יִטְאִים אֶהְשִׁיחַ עַל הַסִּיפּוֹר!

בחרו את הסיפור שלכם!

מוזמנות ומוזמנים לנדוד ברחבי סיפורו של נער צעיר ואחותו הקטנה והשובבה במחנה ישראל למרגלות הר סיני, רגע לפני מעמד הר סיני, ולבחור בעצמכם את האמצע ואת הסוף שלו...

האצה

המבוגרים עסקו כל היום בכיכוס שמלותיהם ולא היה להם זמן לילדים הנרגשים. "תשגיח על שפרה" אמר לך אבא. אבל לשפרה, אחותך הקטנה, יש תמיד רעיונות מעניינים...

"בוא נלך לראות מה קורה אם נוגעים בהר!" היא אומרת. "השתגעית? הרי משה אמר לא לעשות את זה!" אתה מתעצבן. "אתה מפחד!" שפרה אומרת, עוקפת אותך ויוצאת בריצה מהאהל.

אם אתה הולך לחפש את אבא שלך כדי שיעזור את שפרה - לך למספר 1

אם אתה רץ אחריה, הרי ילדה קטנה לא יותר אמיצה ממך - לך למספר 2

אם אתה נשאר באוהל ומחכה לראות מה יקרה - לך למספר 3

2

אתה רץ אחרי שפרה, מתקרב אל הגדר שמקיפה את ההר, ונעצר ליד שפרה. היא מוציאה לך לשון. "אתה ראשון", היא מחייכת. "אני לא מפחד", אתה אומר, למרות שאתה כן. אתה זוכר מה קרה למצרים שחשבו שהם יותר חכמים ממשה ומה'. "אז קדימה, רק תעבור את הגדר", שפרה אומרת. ההר רועד מעט, זה לא סימן טוב.

אם אתה מנסה בכל זאת לעבור

את הגדר - לך למספר 12

אם אתה תופס את שפרה ומחזיר

אותה לאוהל - לך למספר 13

1

אתה רץ במחנה ומחפש את אבא, בתקווה שלשפרה לא יקרה משהו נוראי בינתיים. פתאום יד גדולה תופסת אותך בצוואר. "הי ילד, במקום להתרוצץ ולהפריע תעשה משהו מועיל", אומר איש שאתה לא מכיר. "קרא מהר לאהרון. זה דחוף מאוד!" והיד עוזבת את הצוואר שלך.

אם אתה רץ לקרוא לאהרון, הרי יש פה עניין חשוב של אנשים חשובים -

לך למספר 4

אם אתה ממשיך לחפש את אבא, שפרה היא בכל זאת אחותך - לך

למספר 5

3

אתה מנסה להעסיק את עצמך בכל מיני משחקים, אבל די מודאג. מה יקרה לשפרה?

אם אתה בכל זאת הולך לחפש מישהו

מבוגר שיעזור - לך למספר 5

אם אתה בכל זאת הולך אחרי שפרה -

לך למספר 2

4

אתה ממשיך לרוץ, ומחפש בעיניך את אהרון. הבעיה היא כמוכך שאין לך מושג איך הוא נראה. ראית אותו רק מרחוק בעבר. אבל פתאום אתה מזהה את אבא שלך בהמון.

אם אתה מפסיק לרדע את שליחותך החשובה כדי לספר לאבא על שפרה -

לך למספר 5

אם אתה ממשיך בחיפוש אחר אהרון -

לך למספר 6

6

כשאתה רואה אותו אתה פשוט יודע שזה הוא. משהו ברכות המבט, בהוד שסביבו. אתה מתקרב אליו ומגמגם על כך שמישהו מחפש אותו. למרבה הצער אתה אפילו לא יודע מי היה זה שחיפש אותו, אבל אהרון לא צוחק עליך, הוא מביט בך במבט אוהב. אולי הוא יוכל לעזור לך? ואולי אתה צריך לעזור לו?

אם אתה מוביל אותו בחזרה אל

האיש שחיפש אותו - לך למספר 9

אם במקום זה אתה מספר לו על

שפרה, אולי הוא יוכל לעזור - לך

למספר 10

5

"אבא!" אתה צועק כשאתה רואה אותו. "שפרה הלכה לנסות לגעת בהר" אבא שלך מחוויר, ושניכם יחד רצים עכשיו אל הגדר. שפרה עומדת שם, ידיה כבר מושטות קדימה, אבל אבא מצליח להגיע אליה. הוא גורר אותה חזרה אל האוהל, שם הוא אומר לשולמית, אחותך הגדולה, לא להוריד משפרה את העיניים. עליך הוא כבר לא סומך. "פחדך" שפרה לוחשת. "אתה חייב לעזור לי להסתלק מכאן. אחרת לא אדבר איתך לעולם".

אם אתה מסיח את דעתה של שולמית

כדי ששפרה תדבר איתך - לך למספר 7

אם אתה מתעלם - לך למספר 8

7

אתה מתחיל לספר לשולמית כל מיני דברים שראית במחנה כשהתרוצצת בו, ומצביע ביד לכל מיני כיוונים בזמן שאתה מדבר. שולמית מסתכלת, לכיוונים אליהם אתה מצביע, ובינתיים שפרה מסתלקת.

אם אתה מפסיק לדבר ומגלה לשולמית - לך לסוף 14. אם אתה

ממשיך לדבר איתה ונותן לשפרה עוד

זמן - לך לסוף 15

8

שפרה מוציאה לך לשון, זורקת על שולמית קצת חול, וכששולמית מנקה את השמלה שלה היא מסתלקת בריצה. שולמית נאנחת. אין לה כוח להתרוצץ, היא עזרה עם הכביסות כל היום... "נרדוף אחריה?" היא שואלת אותך.

אם אתה רץ אחרי שפרה - לך לסוף

14

אם אתה מחליט ששפרה הגזימה והיא תסתדר בעצמה - לך לסוף 15

11

אתה שומע איך אהרון מדבר עם אחד האנשים, ואז עם השני, כאילו אין לו שום דבר חשוב יותר לעשות. ואיך האנשים לאט מתחילים לחייך וכבר לא כועסים.

אם עכשיו אתה מספר לו על שפרה -

לך למספר 10

אם אתה ממשיך לחפש את אבא שלך

- לך למספר 5

14

אתם מתחילים להקיף את ההר כדי למצוא את שפרה, אבל לא מוצאים אותה. שניכם כבר בוכים כשפתאום שפרה רצה אליכם מצחקקת מכיוון המחנה. "בו". היא צועקת. "איך עבדתי עליכם! נראה לכם שאני משוגעת?" שלושתכם חוזרים לאוהל. שם ההורים שלכם נותנים לכם עונש חמור על ההיעלמות שלכם, אבל זה לא כל כך נורא כשעוברים אותו ביחד.

9

אתה לא בטוח שתצליח לזכור את הדרך, אבל איכשהו אתם מגיעים בסוף אל האזור הנכון במחנה, האיש שתפס אותך זורק לעברך תודה קצרצרה, ומיד מתחיל לספר לאהרון סיפור ארוך על אנשים שצריך מהר מהר להשכיך ביניהם שלום. ואתה מזהה את אחותך הגדולה שולמית עוברת שם עם כד מים.

אם אתה נשאר להקשיב לסיפור - לך

למספר 11

אם אתה מספר לאחותך הגדולה

ששפרה בסכנה - לך לסוף 14

12

אתה נושם עמוק. שפרה לא משאירה לך ברירה, אתה לא יכול לצאת פחדן. הרגל שלך כבר ניתקה מהקרקע כדי להתחיל לצעוד, ואז יד גדולה תופסת אותך בצוואר. "מה אתה חושב שאתה עושה, ילד?" שפרה כמובן הסתלקה לה ואתה צריך להסביר את עצמך לבד. למזלך אחותך הגדולה שולמית בדיוק עוברת שם ומבטיחה לאיש שהיא תחזיר אותך לאוהל.

אם אתה מספר לה על התכנית של

שפרה - לך לסוף 14

אם אתה חוזר עם שולמית לאוהל בלי

לספר לה על שפרה, הסתכנת מספיק

ושפרה תסתדר בעצמה - לך לסוף 15

16

אתם מגיעים להר ולא מוצאים את שפרה. אתה מקווה שלא קרה לה משהו נורא וגם שאתה לא סתם מבזבז את הזמן של אהרון, ואז שפרה מגיעה מכיוון המחנה וצוחקת עליך שהיא עבדה עליך, ואיך האמנת. ואז היא קולטת את האיש המבוגר שליך ומשתתקת סופסוף. אתה ממש מקווה שאהרון לא יכעס עליך שסתם גררת אותו מסביב להר, אבל הוא מחייך, ומציע שתחזרו מהר לאוהל. מחר יום גדול.

10

אהרון מקשיב לך ברצינות ומתחיל ללכת איתך לכיוון ההר, כשפתאום אתה מזהה את אבא שלך.

אם אתה קורא לאבא שלך כדי שהוא

יעזור לך עם שפרה - לך למספר 5

אם אתה ממשיך עם אהרון, הרי לא

כל יום אדם כזה עוזר לילד כמוך - לך

לסוף 16

13

אתם חוזרים לאוהל, שם נמצאת שולמית, אחותך הגדולה שנחה קצת אחרי יום של כביסות. אתה מספר לה מה קרה והיא אומרת לך לנוח קצת, היא לא תוריד משפרה את העיניים. זה טוב, אבל אתה רואה ששפרה כועסת עליך, ובדרך כלל כיף איתה... "פחדן" שפרה לוחשת. "אם לא תעזור לי להסתלק מכאן אני לא אדבר איתך לעולם".

אם אתה מסיח את דעתה של שולמית

כדי ששפרה תדבר איתך - לך למספר 7

אם אתה מתעלם - לך למספר 8

15

אמא שלכם חוזרת לאוהל ומגלה ששפרה לא שם. היא כועסת מאוד. גם אחרי ששפרה צצה לה פתאום וצוחקת שהיא עבדה עליכם ולא תכננה באמת לגעת בהר, היא הרי לא משוגעת. אמא שלכם מחליטה שאתה ושולמית לא תבואו עם כולם למחרת למעמד אלא תישארו באוהל. שפרה דווקא תלך איתם כי הם לא מוכנים להשאיר אותה רגע בלי השגחה עכשיו. אבל בסוף בבוקר כשההר עשן והכל רועד הם מעדיפים שגם אתם תהיו איתם.

שער שני

מלוחות הברית לשבועות של ימינו

אסופה של מצוות ומחשבות

שָׁנִים אַחֲרֵי עוֹד הִרְהַרְתִּי בְּדָבָר
 אֵי אֶפְשֶׁר לְכַתֵּב לַוַּחֹת הַדְּשִׁים
 בְּלִי לְאַסֹּף אֶת הַשְּׁבָרִים
 שֶׁל מָה שֶׁהָיָה קִדְּם
 רְצִיתִי חֲרוֹת
 וְלֹא יָדַעְתִּי מִמָּה
 רְצִיתִי לִפְגֹּשׁ אֶת עֵצְמִי
 וּמִצָּאתִי מִדְּבָר
 רְצִיתִי תוֹרָה
 מִצָּאתִי זָהָב.
 סמדר פייל

בקשנו מעשרה אנשים לבחור מצווה אחת מהתורה ולשתף אותנו מה ביחס למצווה זו קיבל משמעות או הקשר חדשים, התבהר, התרחב או אולי הציג קושי מיוחד בימים אלה של מלחמה.

אנו מודים להם ולהן על הכתיבה, על זמנם ועל שפתחו לנו צהר לחשיבה וללבם.

ניתן לקרוא את האסופה כפי שהיא וניתן גם ללמוד אותה כמערך פתוח.
 הצעה להנחיה ולימוד האסופה תוכלו למצוא בעמוד הבא.

הצעת הנחיה ללימוד אסופת המצוות - מלוחות הברית לשבועות של ימינו:

שיח מקדים:

הכנה:

גזרו את עמוד מס 23 לפי הסימנים. בידכם עשרה 'קלפים' - כל קלף מייצג מצווה שנבחרה על ידי אחד הכותבים.

הניחו את הקלפים במרכז הקבוצה.

הצעות לשיח:

- כל קלף מיוצג מצווה, וזאת גימלה עם האותיות שנקט המצווה מוכר להם באופן כללי.
- נהוג לתייג את המצוות הגורם בדרכים שונות: מצוות שבין אדם למקום / מצוות שבין אדם לאדם, מצוות עשה / לא עשה. לאילו קטגוריות שייכות המצוות שבחרו הכותבים? נסו לתייג אותן.
- אילו סוגיות אתם מעדיפים שהכותבים העלו בהקשר למצוות אלו?
- האם יש מצווה שחסרונן באסופה מפתיע אתכם?
- או הייתם מנבקים אתם אחרת מצווה, באילו הייתם בוחרים?

צוללים לתוך האסופה:

מתחלקים לקבוצות - כל קבוצה בוחרת 'קלף' או מקבלת 'קלף' מהמנחה - מצוות אחת או יותר להתמקד בהן. לחילופין לימוד במליאה ללא חלוקה.

ניתן לדון בקטעי הקריאה בדרכים שונות, הנה מספר כיוונים:

- העלו שאותם באופן חופשי ביחס לקלף
- נסו לחקור כיצד גופם הכותב את המצווה -
- אילו היבטים חושבים, עיונים או מעשיים, נלוו אצלכם במצווה בעקבות הטקסט.
- השוו גם מה בין הפרשנות האישיה של הכותב להזרמת המצווה במקור (מטרת או פתיחה) כפי שהיא מובאת בקריאת השמאלית ('המצווה בקצרה') בכל עמוד?

סיכום ואסיף

במליאה שתפו סביב מוקדי העניין שלכם.

למשל:

- האם יש מכתב משולל בין הקטעים השונים? מה שונה?
- מה נעלם אצלכם במיוחד?
- טעמו בזכרונות וסיפורים אישיים שלכם בעקבות הלימוד
- מחשבות שעלו בכם בעקבות הקריאה?
- בעקבות השיח, האם יש מצווה או ערך שהייתם רוצים לעשות עבורו יותר מקודם בדיוכם?

אכילת מרור

השבת אבדה

לא תעמוד על דם רעך

ואהבת לרעך כמוך

הכנסת אורחים

תפילה

חינוך

הקם תקים עמו

מחיית עמלק

כיבוד הורים

המצווה בקצרה: מצווה להחזיר אבדה (חפץ, בעל חיים...) שיש לה שווי כלשהו וש אפשר לאפיין ולזהות לפי מראה או מיקום מציאתה, לבעלים שלה. במידה ואין סימנים מזהים כמו בשטר כסף, אין חובה לנסות לאתר את הבעלים. במצווה זאת קיים מושג הנקרא "יאוש" - אם משערים שבעל האבדה התיימשו מהסיכוי למוצאה (נראה שהיא מונחת שם הרבה זמן, סוג האבדה...) אין חובה להחזירה, ואין חובה לעשות כל מאמץ.

השבת אבדה

"לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים והתעלמת מהם: השב תשיבם לאחיך. ... וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם"

דברים כב, א-ג

קצת משונה לגלות שמכל המצוות דווקא השבת אבדה - מיוחדת רק ליהדות. מה יש בעניין הפעוט הזה לכאורה - שהופך אותו למצווה, כל כך מיוחדת וחשובה?

דברי הפסוקים, מבלי שהכרתים, הדהדו בתוכי ולא הרפו ממני, מהרגע שפקד אותנו האסון של ה-7 באוקטובר.

מהר מאוד מצאתי את עצמי מנהלת את מערך המתנדבים של לה"ב 433, שעליו הוטלה המשימה הכמעט בלתי אפשרית, של איסוף כל החפצים מאזורי האסון, לאורך צירי המוות בכביש 232 ונתיבי הבריחה של באי המסיבה ברעים וסביב הקיבוצים.

בשלב הבא החלה עבודת הבילוש, לנסות למצוא רמז למי שייכים הדברים ולנסות ולהשיבם לניצולים ולמשפחות הנרצחים.

כך מצאתי את עצמי יורדת לדרום הארץ, עשרות פעמים, כשהשטח עוד היה שטח צבאי סגור, בוער, תחת מטחי יירוטים ופצמ"רים, כשאין איפה להסתתר. עשרות קילומטרים צעדנו ברגל, בשדות, במטעים, ביערות, לאורך כביש 232 ובתעלות הניקוז, כשאנחנו אוספים כל פריט שמצאנו, גם אם נראה חצי שרוף, ירוי, חבוט ומאובק.

במרלו"ג המשטרתי, התחלנו בעבודת המיון והאיתור.

בסופו של דבר הצלחנו להשיב מעל ל-1500 ארגזים עמוסים בציוד לניצולים מהמסיבה, עוד 1600 ארגזים למשפחות של נרצחים, ועדין נותרנו עם אלפי פרטי לבוש וציוד, לא מזוהים. את אלו צילמנו, קטלגנו, והבאנו למרכז שבו התאספו ניצולים מהמסיבה והמשפחות השכולות וכך, זכינו להשיב עוד 800 פריטים, חלקם של ניצולים ששבו משבי החמס וזיהו את הפריטים שלהם.

לצד ההצלחות שהיו מלוות ברגעים מרגשים, היו לא מעט אכזבות וכאב, של משפחות שכולות שניסו למצוא זיכרון מילדיהם שנרצחו. חולצה, משקפי שמש, טלפון נייד, תכשיט, כל דבר שהיה שייך ליקרים שאינם עוד.

במשך שלושה וחצי חודשים עבדתי מסביב לשעון ביחד עם עשרות מתנדבים נוספים, כדי לנסות ולהשיב את האבדות לבני המשפחה הנותרים. אז הבנתי באמת את המשמעות העמוקה של המצווה "השבת אבדה". זה לא החפץ, יהיה יקר או סנטימנטלי ככל שיהיה. זה החוט הדק והשברירי, והבלתי נראה, שמאפשר להם להיאחז בזיכרון מתרחק מחייהם הקודמים - טרום האסון. בהשבת הפריט, גם אם הוא חבוט, מלוכלך ולעיתים גם שבור, לבני המשפחה, ניתנה אפשרות להיאחז במשהו שהיה שייך ליקיריהם, ושאתו הם היו, באותן שניות אחרונות של חייהם.

לא מעט אנשים הרימו גבה נוכח העבודה שלנו, לא באמת מבינים למה אני בוחרת לסכן את חיי, ולרדת שוב ושוב לאזור הקרבות, רק כדי לאסוף משם חפצים. באחת הפעמים הצלחתי למצוא את התיק של בנזוגה של נ', שנרצח במסיבה. הבאתי לה את התיק לבית החולים, שם היא הייתה מאושפזת בעקבות הפציעה הקשה שלה. המראה של הבחורה הצעירה הזאת, כשהיא פתחה את התיק של אהובה, הריחה את הבגדים שלו ומיררה בבכי, הוא הדוגמה הטובה ביותר לחשיבות המצווה. עבור הרגעים האלו, נלחמנו על כל פריט - שהוא בעצם שריד מחיים שלמים שנגדעו. הבאנו מעט מזור לכאב האינסופי שלעוד יהיה חלק מחייהם.

רוית נאור, עיתונאית, טייסת, ובעלת חברה לטיולים מיוחדים בחו"ל.

אכילת מרור

המצווה בקצרה: בעבר כאשר היו מקריבים קרבן פסח היו אוכלים את הקורבן עם מרור (ירק מר) רמז לשעבוד המר. כיום באין בית מקדש או הקרבת קרבנות, על פי מנהג הלל הזקן אוכלים מצה עם ירק מר, בדרך כלל חסה, ומברכים: אשר קדשנו במצוותיו וצונונו על אכילת מרור.

"בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומררים יאכלהו"

במדבר ט, יא

כל כך הרבה מצוות מתוקות בתורה ודווקא את המרירה את בוחרת? מה נסגר איתך הדס?

אנחנו יודעים, שיש תכלית למרירות, היא לא עומדת מצד עצמה. גם מצוות מרור לא עומדת מצד עצמה אלא מתלווה לקורבן הפסח "על מצות ומרורים תאכלהו". הסנדוויץ הכי ישראלי, של יום הזיכרון שנושק ליום העצמאות, של תענית אסתר שקודמת לשמחת הפורים. האמת היא שזו הגאולה האמיתית. רבי נחמן אומר ששָׁאָדָם יוֹדֵעַ שְׁכָל מְאֻעָוָתוֹ הֵם לְטוֹבָתוֹ, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא. כשאדם רואה שהמרירות שלו בחיים יש לה איזה עניין, היא לא עומדת מצד עצמה, יש לו בזה נחמה גדולה. המרירות עצמה היא לא טובה! היא ממש לא טובה, אבל היא לטובה, מקדמת את הסיפור לכיוון הטוב. כשאדם מרגיש שכל מה שקורה לו, הדבש וגם העוקץ, יש להם תכלית, הוא יודע לשים את המרירות בפרופורציה הנכונה, הוא מוכן לחיי תורה אמיתיים. אלה לא שני פרקים נפרדים, כמו בסיפור אגדות, בהתחלה היא הייתה לכלוכית ועכשיו היא נסיכה. המר נשאר מר, וככל הנראה יהיה תמיד מר, ובינתיים המרור הוא דרבנן ולא מברכים עליו, כי אנחנו חיים בעולם הזה ולא בעולם הבא, אבל את הנחמה אנחנו יכולים לשאוב כבר עכשיו מהידיעה שיום אחד נגיע, ואז נזכה לקיים "על מצות ומרורים תאכלהו", ונדע להגיד "בעבור זה". היה שווה. הרב מרדכי אומר שכדי להבין את יום העצמאות חייבים לעבור דרך יד ושם והר הרצל, והשנה אני חושבת שאולי יום הזיכרון ויום העצמאות לא היו שני ימים סמוכים ונפרדים. השנה הם היו יחד. המרור וקורבן הפסח. השעבוד והגאולה. כרוכים יחד זה בזה. וצריך פה הלל הזקן שיכרוך את כל הדבר הזה עם אהבת בריות רצינית כזאת.

לפני הרבה שנים שמעתי מהרב ברוך הרניק רעיון שאהבתי מאד, ומאז אני נושאת אותו בליבי. כותב ה"שפת אמת" - טעם אכילת מרור שמה שהיה מר להם היה קצת גאולה. לפעמים אדם נמצא במצב נוראי, ואין לו אפילו את ההבנה שזה מצב ירוד. הוא לא מודע לבעיה שלו ולכן קשה לו לצאת ממנה, הוא אפילו לא מבין את עומק הבעיה. ברגע שאדם מרגיש מרירות, מבין שהמציאות שסביבו היא לא נורמלית ולא ראויה, כאן נפתח פתח לשינוי, לגאולה. לכן אומר השפת אמת שזה שהיה להם מר - זה עצמו זה קצת גאולה.

העובדה שה'7 באוקטובר כאב לנו כ"כ זה רק מעיד כמה התקדמנו מהימים של הפוגרומים של אירופה. העובדה שמדינה שלמה קמה על הרגלים וזעקה כנגד הרשע הגמור הזה, נגד המרור הנורא הזה, זה בעצמו מעיד שאנחנו יודעים שאנחנו לא שייכים למציאות כזאת. שאנחנו באמת כבר גאוליים. אין בשר המת מרגיש באיזמל, ואם זה כואב זה אומר שאתה חי. כבר למעלה משלושת אלפים שנה שאנחנו צועדים בדרך הזאת, מבינים שיחד עם הייעוד הגדול שלנו כעם, ישנו צד של מרור, וגם יודעים להישאר אופטימיים ומאמינים ויודעים שהגאולה בא תבוא.

הייתה סיבה שהשתעבדנו למצרים, והייתה סיבה שיצאנו ממצרים, ושעברנו את כל המסע הזה מפסח ועד שבועות. ועם המרירות אנחנו עומדים פה היום ואומרים לקב"ה שוב, בפעם 3335 - נעשה ונשמע. אנחנו אחריך ריבונו של עולם. עם המר והמתוק.

הדס לוינסטרן, אלמנתו של אלישע לוינסטרן הי"ד, לומדת ומלמדת תורה.

המצווה בקצרה: לאהוב כל אחד מישראל - מציאות נפשית שבה האדם מזדהה עם זולתו, עד שהוא אוהבו כפי שהוא אוהב את עצמו, ובכך נפרצת מסגרתו האנוכית. כיצד? לעשות עם אותו אדם מעשים של חסד, לעזור לו, לשמור על רכושו, לדון אותו לכף זכות. רוב המצוות שהאדם נפגש בהן בחייו עוסקות בעניינים שבין אדם לחברו. מצות "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" היא הבסיס לקיום מצוות אלו.

ואהבת לרעך כמוך

"וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'"

ויקרא יט, יח

ו(לו) אהבת לרעך כמוך ...

אתחיל במילה אהבה - מהי אהבה ומהי האהבה העצמית שלדעתי מדבר עליה הפסוק. הפסוק יוצא מתוך הנחה שהאדם אוהב את עצמו וייתכן באותה אהבה גם לחברו/רעהו. אך מה אם לאדם אין אהבה עצמית? הוא לא אוהב את עצמו? איך יאהב את האחר? ומכאן שקודם כל על האדם למצוא את האהבה העצמית, האהבה שבתוכו לעצמו. אחד הדברים שאני, כאשת טיפול, רואה אצל הרבה אנשים שאני פוגשת היא בעיקר חוסר אהבה עצמית שמתבטאת בביקורתיות, שיפוטיות כלפי עצמם, כעס והאשמה כלפי דברים שעשו. אנשים מאשימים אחרים על כל דבר קטן או גדול כיון שהם בהאשמה כלפי עצמם.

אחד התחומים שלמדתי במהלך השנים הוא (Neuro Linguistic Programming) NLP. בעברית - שפת תכנות עצבית, שיטה שמאפשרת לשנות את התגובה האוטומטית של האדם לתרחישים. אחד הכללים בשיטה זו היא לעולם אל תשפוט את עצמך על החלטה שעשית בעבר כי ההחלטה הזו היא הנכונה ביותר שעשית נכון לאותו הרגע.

מבחינתי אהבה עצמית מתרחשת כאשר אדם מקבל את עצמו, ללא שיפוטיות, ללא ביקורתיות, מכיל את התנהגותו גם אם היא לא מתאימה לסביבה, עומד על שלו, על עקרונותיו מתוך בחירה וחיבור לעצמו. וכפועל יוצא מתוך כך - כשאדם אוהב את עצמו - באופן טבעי ההתנהגות שלו כלפי חברו תהיה גם אהבה אמיתית ללא שיפוט וללא האשמה. כשאדם כועס על עצמו, מאשים את עצמו על מי שהוא - הוא יאשים גם את האחר.

בשביעי לאוקטובר בני יותם ז"ל נלקח מביתו בקיבוץ כפר עזה והוחזק על ידי מרצחים בשבי שישים וחמישה ימים. בתקופה זו, מתוך אהבה עצמית, אהבה לזולתי, למדינתי ולאנשים הפועלים עבור החזרתו של יותם הסתכלתי על כולם בעין אוהבת מתוך אמונה מלאה שכל עם ישראל ואף ההנהגה של המדינה פועלת מתוך רצון כנה ואמיתי להביא לי את בני ואת שאר החטופים ושכולם עושים את כל הניתן. מהשביעי לאוקטובר ראיתי כמה טוב יש במדינה שלנו, טוב שלא תמיד אנחנו שמים לב אליו, כמה אנושיות, טוב לב, חיבורים ואהבה יש ביננו.

מהשביעי לאוקטובר ועד היום, אנשים שלא מכירים אותנו, לא הכירו את יותם באופן אישי מתפללים עליו, מדברים עליו, שרים עליו ומרגישים שהוא הבן שלהם. "יותם הוא הבן של כולנו".

בחמישה עשר לדצמבר, יותם ברח משבי חמאס, הציל את עצמו מידי המרצחים ואחרי חמישה ימים של מנוסה בגבורה עילאית יחד עם שניים מחבריו לשבי, זוהה בטעות כמחבל ונורה.

תגובתי הייתה בקשה לחיילי צה"ל שיגיעו אלינו כי אנחנו רוצים לחבק אותם, אנחנו לא מאשימים אותם ולא כועסים ולא שופטים, אנחנו יודעים שהם לא עשו את זה בכוונה. החיילים קיבלו את ההודעה שלי והגיעו אלינו לשבעה. חיבקנו אותם, בכינו איתם, עם כל הקושי והכאב הגדול על לכתו של יותם מאיתנו, לא כעסנו. אהבנו וחיבקנו.

יש לנו אהבה בלב לכל חייל ולכל אדם מעם ישראל, כי רק בעזרת האהבה ננצח כאן את האויבים שלנו. ברמה הלאומית, אנחנו עם שאוהב את עצמו ולכן אנחנו יכולים לאהוב את האנשים שבתוכנו, את כל אחד ואחד, כאילו היה הבן הפרטי שלנו.

הוכחנו לעצמנו בשביעי לאוקטובר כמה אהבה יש לנו אחד לשני. בואו ונשמור עליה.

איריס חיים, אימו של יותם חיים ז"ל

לא תעמוד על דם רעך

המצווה בקצרה: חובה להציל אדם שנמצא בסכנה מתוך אחריות וערבות. האם המציל צריך לסכן את חייו? בימות שלום יש אומרים שאין מצווה לסכן את הנפש כדי להציל אחר, ויש אומרים שבסכנת מוות יש מצווה להיכנס לספק סכנה כדי להצילו. לכל הדעות בזמן מלחמה חובת הנכונות להסתכן נובעת ממצוות המלחמה, ולצורך כך החייל מחויב להיכנס אפילו לסכנה ממשית על מנת להציל אחר.

"לא תעמוד על דם רעך"

ויקרא יט, טז

הקוד הסודי ששוכן בלבבות

בבוקר של השבעה באוקטובר, כשמרבית תושבי ישראל התעוררו לאזעקות, היו ישראלים וישראליות מהצפון והדרום, מהמזרח והמערב שיצאו מביתם לסייע ולהציל את תושבי הנגב המערבי. תוך זמן קצר, בזמן שכולנו בממ"ד, הם הבינו את הסיכון הגדול והמצוקה שנמצאים בהם בני עמם. הם לא חסכו במאמצים להגיע לאזור ולחתור למגע. הם לא עסקו בסיכונים, במה צופה הדרך, ברכב המקרטע, בידיים החשופות אלא נסעו כל הדרך, חדורי מטרה ואמונה גדולה במטרה להציל משפחות שלמות.

מה שהוביל את אותם גיבורות וגיבורים למעשה, הוא הקוד הסודי. הקוד הסודי ששוכן בלבבות, הקוד שמופעל בשניות ומוביל אדם לסכן את חייו ולהציל מישהו שכלל אינו מכיר. בזכות הקוד הזה, ניצלו משפחות שלמות, צעירים חוגגים, מבוגרים ותינוקות חסרי ישע. הקוד כולו הינו הלכה למעשה למצוות "לא תעמוד על דם רעך". זוהי מצוות הקוד הסודי, מצווה ששוכנת בלבבות, מצווה שמופעלת ללא התרעה מוקדמת ועם זאת, היא אינה מצווה ברורה מעליה והיא אינה יומיומית. זוהי מצווה לעת צרה, מצווה שמושגת על ערבות הדדית, מצווה שמקדשת חיים של אחרים. המצווה הובילה להפעלת הקוד הסודי אצל ישראלים וישראליות שפעלו בגופם ונפשם למנוע הרס ואובדן. לכן, בעייני זוהי המצווה הקדושה ביותר - המצווה שהיא המהות לערבות הדדית שלנו כאן, במדינת ישראל.

המצווה "לא תעמוד על דם רעך" היא מנת חלקה של כל החברה הישראלית על כל גווניה. זוהי המצווה שנתגלתה לעינינו. היא חוצה מגזרים ועדות, היא משותפת לכל אותם ישראלים וישראליות שדהרו להגנה על המולדת באותו יום ארוך. אל נא נשכח שבשבעה באוקטובר, היו אלו שהיא פעמה בליבם וקיימו אותה הלכה למעשה וחלקם אינם בין החיים. אך נזכור כי גבורתם ועוז רוחם הותירו לנו שורשי צמיחה, תקווה וערבות הדדית - רק שנהיה ראויים.

חיים ילין, ראש מועצה אזורית אשכול לשעבר ותושב בארי.

המצווה בקצרה: דרשו (תענית ב, א): "איזו היא עבודה שבלב? הוי אומר זו תפילה". בתורה לא מפורטת חובת תפילה ופרטיה (מילים ועיתים), אך בשעת מלחמה או צרה תפילה היא מצווה מן התורה. בתקופת בית שני, בית הדין ('אנשי כנסת הגדולה') קבע נוסח אחיד וקבוע לתפילות מדי יום. תפילה היא מצווה שדורשת כוונה. כוונה כללית - לעמוד מול האלוהים ביראה ואהבה, וכוונת הלב - למה שאומרים.

תפילה

"לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם"

דברים יא, ג

11 באוקטובר 2023, גבול הצפון. שעת דמדומים, כל העיניים נשואות לדרום. מובן. לא שומעים על ניסיונות החדירה בצפון. הכל דרוך. עולים בקשר. נצפו רחפנים רבים בדרכם מלבנון. מחכים. בשקט.

כמה מחשבות מתמזגות יחד. על אשתי והילדים שעזבו את הבית בקרית-שמונה, על התלמידים בישיבה שעזבתי באמצע חג שמחה-תורה, על ההורים המודאגים בירושלים. עלי, שקרוב לעשור החמישי של חיי, מוצא את עצמי שוב במדי זית, ישן בבוקר ואוכל מנות קרב. מלא גאווה על היכולת להיות שותף להגנה על העם, הארץ והמדינה.

כמה רגשות מתמזגים יחד. פחד מן המציאות המסוכנת, גבורה, מתוך ההבנה שאין לנו ברירה אלא להגן ולהיות מוכנים להדוף אויב רשע. כעס, על המציאות הקשה ועל חוסר הצדק שעם ישראל צריך לעבור כאלה ייסורים. גאווה ושמחה, להיות שייך לעם הנצח שחושף כוחות כאלה בעצמו. שמגלה, שבסופו של יום אנחנו אחים. שהרוב המוחלט מבין שאנחנו כאן ביחד, נלחמים ביחד, מוכנים להקריב הכל, אחד למען השני.

המחשבות צונחות חזרה למציאות, לסכנה. ואז... ברגע אחד, מודיעים בקשר שעבר האיום. נפילת מתח, אני מביט לשמים ורואה שהשמש כמעט שוקעת. ומתוך כל המחשבות, התחושות והרגשות - אני עולה על התומ"ת (= תותח מתנייע) ומתפלל ובוכה ומאשים. מתוך אמונה אדירה שליהודי מותר גם לדרוש, "ולעולם לא נבוש כי כך בטחנו".

ריבוננו של עולם, כמה צער, כמה קושי. שלא נבוש שאנו בוטחים בכך. מילות התפילה מתחברות אל יהודים רבים שבתקופות האפלות ביותר בהיסטוריה, ידעו לעמוד ולדרוש ולבכות. אני נמצא עם היהודי הבורח מירושלים בימי חורבן המקדש, אני עם היהודי בפרעות בספרד, במרוקו וברוסיה. אני עם היהודי של ימי הגטאות ומחנות הריכוז באירופה. שוב המחשבות מתנגשות - כמה צער העם הזה עבר. מצד שני, הוא עובר את הכל ושוורד את הכל. שמירה אלוקית מיוחדת מלווה אותו, עם הנצח אכן עובר דרך ארוכה.

התפילה הזו מתפרצת ודורשת: ריבוננו של עולם, יש לך עם כל-כך נפלא, כל-כך טוב. מלא מצוות כרימון, מלא חסד וטוב ואכפתיות, תפיסה של אלוקות רחבה ועמוקה ואינסופית. מן הצד השני עומד אויב אכזר. כמה רשע וקטנות וחוצפה לבוא בשמך ולפעול את כל הזוועות הללו בשמך? אנא ריבוננו של עולם, שעל הטוב יקרא שמך!

ייתכן ויש כאן איזה שיעור עמוק שניסו משמים ללמד אותנו, אני בינתיים לא מתעסק בזה. עכשיו זו תפילה, עכשיו אני מדבר ומבקש.

כבר חמישה חודשים אחרי אותו יום. שוחררתי לעת עתה, המשפחה עדיין רחוקה מהבית, מנסים ליצר איזו שגרה. הילדים במסגרות, עובדים. גם התפילות חוזרות לשגרה, יש סידור, ויש מילים, ואומרים. ומנסים להתכוון. אך מדי פעם עוד עולה התפילה של ה'11 באוקטובר, והלוואי וכל תפילה תהיה כמותה....

ישי לוינגר, תושב קרית-שמונה, אב לארבעה (תינוקת שנולדה ממש ערב המלחמה), משפחתו פונתה לגוש עציון, רב בישיבת קרית-שמונה שפונתה לנחלים, לוחם בחיל התותחנים, גדוד מיל' 508.

הכנסת אורחים

המצווה בקצרה: אחת המצוות הבולטות שבתוך מערכת המצוות שבין אדם לחברו. מתיחסת להכנסת אורחים עניים שאין להם מה לאכול או אדם עשיר שנקלע למצב בו אין לו היכן לאכול ולישון. אירוח שכנים אמנם מקרב אך אינו תחת הגדרת הכנסת אורחים. מצוות הכנסת אורחים מסתיימת בליווי של האורח כך מראה המארח לאורחו, שקשה עליו פרידתו, והאורח מבין שאכן באמת שמחו לקראתו ואהבו אותו.

"גְדוּלָה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִין מֵהַקְּבֵלַת פְּנֵי שְׂכִינָה"

שבת קכז, ב

שעת בוקר מוקדמת, לובי של בית המלון.

'סיימתי, הכל תקין!' תודה רבה על הכל נשמה! בוא שב איתנו, נשתה קפה'. אני עוד קצת חדש במרחב, מנסה לעמוד בקצב ולהכיר את כל הדמויות. את אחד מהם הכרתי כמה דקות קודם. הוא ניגש אלי בחביבות וערך ביוזמתו היכרות בינינו. השני, כך הסתבר לי, הוא איש האחזקה של המלון. 'דע לך שזה מלאך בדמות אדם!' קרא לעברי מסביר הפנים וערך בינינו היכרות. 'הוא כל היום מסתובב בינינו ומחפש איך אפשר לעזור ומה צריך לסדר, והכל בשמחה ובחיוך'. התגובה לא אחרה לבוא: 'זו זכות שלי ואני שמח לעשות ככל יכולתי עבורכם. עכשיו אתם בעלי הבית כאן'. אילו אנשים מופלאים מתהלכים בינינו.

אני עוד מנסה להתאפס ולהבין לאן הגעת. המשימה המוגדרת היא הקמת מוסדות חינוך לילדים ולנוער (0-18) המתארחים במלון. לאורך הבוקר אני פוגש מגוון דמויות: עובדי המלון, נציגי הרשויות ומשרדי הממשלה השונים, מתנדבים, חיילים, וכמובן את התושבים המפונים שזהו כעת 'ביתם' הזמני. מהר מאוד התבהר לי שהמציאות העגומה והמאתגרת הזו, הפכה את כולנו ל'אורחים' ו'בעלי בית' בו זמנית. קשה היה להגדיר בדיוק מי מתארח אצל מי, ועבורי זה היה גילוי חדש ומאיר בהקשר של מצוות 'הכנסת אורחים'. אני אישית חשתי אורח של הגיבורים הללו ורק ביקשתי להקל במעט ולסייע בתחום החינוכי. יחד עם זה, היו גם רגעים שמתוקף תפקידי הייתה לאנשים תחושה שהם מתארחים אצלי בחדר הפגישות המאולתר בלובי...

בשביעי לאוקטובר 'נכפתה' עלינו מצוות 'הכנסת אורחים' במלוא העוצמה - קרוב לרבע מיליון ישראלים הפכו לפליטים בארצם. אנשים פרטיים, בתי המלון והאכסניות, הקהילות, בעלי הצימרים, חמלי"ם אזרחיים, כפרי נוער, תנועות וארגוני נוער, מוסדות חינוך, עמותות, מגזר עסקי ומגזר פרטי - כולם נרתמו לפתוח את ביתם ואת ליבם. יכול להיות שכבר התרגלנו לשפע האנושי והמוסרי הזה, אבל זה בהחלט משהו שראוי לעצור עליו ולהתבונן בו.

הפילוסוף היהודי-צרפתי ז'אק דרידה מדבר על הכנסת האורחים כסוג של ויתור על כח מצד המארח, ומדגיש את החשיבות של פתיחת הבית לאורח ללא תנאים מוקדמים וללא ציפיות להכרה או תגמול. האירוח הזה מתבצע בפתיחות מלאה ובקבלה של האחר כמו שהוא.

הפילוסוף והמחנך היהודי-צרפתי עמנואל לוינס, כותב שהכנסת האורחים מהווה סיטואציה אתית שבה המארח פותח את דלתו ומאפשר לארח להיכנס לתוך עולמו. מתוקף כך המארח מקבל אחריות כלפי המתארח. לפי לוינס, הקשר עם ה'אחר' מתחיל בפגישה פנים אל פנים.

גם הרב יונתן זקס מתייחס בכתביו רבות לנושא הזה. כך למשל הוא כותב לגבי הכנסת האורחים של אברהם אבינו: "אברהם, אבי המונותאיזם המוסרי, ידע אמת פרדוקסלית: לחיות חיי אמונה פירושו לראות את חותמו של אֵלֹהִים בפניו של האדם הזר. קל לקבל את פני השכינה כשהיא מתראה בפנינו כאֵלֹהִים; אך קשה להבחין בה, בשכינה, כשהיא מסתתרת מאחורי פניהם של שלושה עוברי-אורח אלמונים. זוהי גדלותו של אברהם. הוא ידע שעבודת אֵלֹהִים והכנסת אורחים דבר אחד הן ולא שניים".

כל הדגשים הללו יחד נותנים לנו קריאת כיוון ליעד הנכסף של חברה מתוקנת בעולם מתוקן כפי שהיינו רוצים ושואפים לחיות בו. במהלך השנים האחרונות אנחנו, בחברה הישראלית, הלכנו והסתגרנו ב'תיבות תהודה' וגוננו ביתר שאת על הבית הפרטי, החברתי והפוליטי שלנו. במציאות החברתית, הפוליטית והמנהיגותית שלנו יש לא מעט קיטוב, ריחוק, אלימות ובורות.

'הכנסת האורחים' בתקופה הזו הביאה אותנו לפתוח את הבית, והזכירה לנו עד כמה אנחנו מחויבים האחד כלפי השני וזקוקים זה לזה, אך גם האירה במצווה זו עומקים ומשמעויות חדשות. ואין לי ספק שהמצווה החשובה הזו והרעיון שעומד בבסיסה הם חלק מהבשורה הגדולה של הדור שלנו.

אני סבור ספק שהתיקון עובר דרך הבחירה שלנו להכניס אורחים לא רק לבתינו וללבבות, אלא להיות בנכונות לארח ולהתארח במובן העמוק והמטאפורי של המילה. עלינו לוותר על עמדות הכח והבלעדיות, ולארח ולהתארח בעולמות האמונה והדעות בפתוחות ובקבלה ללא תנאים מוקדמים. מפגש פנים אל פנים הוא התנאי ההכרחי להיכרות אמיתית והעמקת קשר. עשיית חסד כלפי הזולת אינה מותרות, כי אם הדרך להאיר את המציאות המשותפת שלנו.

שמעתי פעם פירוש נפלא ואקטואלי על הפסוק: "וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאָרְץ וּשְׁכֵנֹתָם וְאִין מְחָרִיד וְהַשְׁבֵּתִי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא תֵעָבֵר בְּאֶרְצְכֶם". 'ונתתי שלום' - אל מול האויב. 'וחרב לא תעבור בארצכם' - ביניכם!

הכנסת אורחים בכלל ופוליטיקה של הכנסת אורחים בפרט - הן לעניות דעתי המפתחות להווה ועתיד טובים יותר - לנו ולצאצאינו. "לא בשמים היא!" זה בדינו!

עדיאל בר שלום, עמית בבי"ס מנדל למנהיגות חינוכית, חבר בהנהגה הארצית של תנועת 'הרבעון הרביעי'. היה שותף בהקמה והפעלה של חמ"ל מתנדבים אזרחי בירוחם, הקים וניהל מוסדות חינוך עבור מפונים בבית מלון בירושלים.

המצווה בקצרה: אדם צריך לסייע לחברו בהטענת המשא שנפל מעל גבי בהמתו. אם לאחר שפרק את המשא מעל הבהמה וטען אותו חזרה, חזרה הבהמה ונפלה מכובד משאה, חייב לפרוק ולטעון שוב ושוב. מסיבה זו חובה ללוות את בעל הבהמה עד למרחק של מעל 3 ק"מ שמא יזדקק שוב לעזרתו. החיוב לסייע בפריקה ובטעינה קיים רק כאשר רואים פיזית את מי שזקוק לעזרה.

הקם תקים עמו

"לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו."
דברים כב, ד

אני בדרך למילואים בצפון:

צעירה שיושבת מאחורי מפנה את תשומת ליבי לבחור לא שקט שעובר בין מושבי האוטובוס.

"הוא לא איתנו" היא אומרת לי.

אני מביט לאחור ואכן רואה אותו. מדבר לעצמו ולאחרים. לובש ומוריד את הסוויטשרט ולבסוף נשכב על ארבעה מהכיסאות האחוריים של האוטובוס. דוחק את אחת הנוסעות לפינה.

"אחי" אני פונה אליו. הוא לא אז.

"אחי, הכל בסדר?" אני שואל שוב.

הוא מסתובב אלי.

"מה אתה רוצה?" שואל בחצי אגרסיביות.

"אפשר לעזור לך?" אני שואל אותו.

"אתה חושב שאתה יכול לעזור לי?!" הוא מתפרץ לעברי. "כשתראה חצי מחלקה שלך עפה באוויר אולי תוכל לעזור לי". הוא חוזר ונשכב על המושבים.

מה לעזאזל עושים במצב כזה?

"אנחנו בסדר" מסמנות לי הנוסעות.

אני מנסה פעם אחרונה, "אחי, אם צריך משהו, אני כאן בשבילך...".

הוא לא היה מסוגל לקחת את היד המושטת שלנו אבל אולי בתוך המצוקה, כך אנו מקווים, חדרה אליו לפחות ההכרה שהוא אינו שקוף. במלחמה הזו פגשנו 'בדרך' הרבה 'אחים' - נופלים, קורסים. הם עצמם ושוריהם וחמוריהם הפיזיים או המטאפוריים. נופלים בגוף, בנפש, בכלכלי, באישי, בלאומי.

פירוש דעת מקרא כותב על מצוות הקם תקים עמו:

"כי תועלת המצווה הזו, שאם יצא לדרך יחידי ויבוא לידי צרה, לא יחשוש שבודד הוא, ולא ידמה שנעזב הוא. אלא ידע שכל אדם שיפגע בדרכו, יטה שכמו לעזור לו. וזו תקנה ליישובו של עולם!".

היו רבים שנעזבו ביום הנורא של שמחת תורה, אך החברה הישראלית התעשתה, תחילה האנשים ואחר כך המערכות. כן בסוף גם המערכות הגדולות.

בתוך הכאוס, יצא ששינינו גוייסנו למילואים. לא מתוכנן. לא צפוי. נתי בפיקוד צפון ואני בפיקוד העורף. אני מההתחלה ונתי הצטרף לאחר משימה לא פשוטה בעבודתו האזרחית. ראינו שנינו גם ממקומנו האזרחי והצבאי, איך למרות הכל, המערכות שמות להן למטרה לשים לב לאדם הקטן. בפיקוד העורף, אני משרתת עם אנשים ממקומות כל כך שונים: בדואים ודרוזים, חרדים וחילונים, שמאלנים וימנים נשים וגברים מכל תפיסה ואמונה שהיא, אנו פועלים ביחד, לשים לב,

לא לעזוב עד שנמצא פתרון מתאים ומותאם. כחלק מתפקידנו כקציני אוכלוסייה, אנחנו מחוייבים להעריך את החוסן האזרחי בפרמטרים שונים. חוסן נמדד גם על פי הדאגה לאוכלוסיות המוחלשות, והאם קיימת סולידריות ואחריות חברתית.

בפסוק בדברים זהות בעלי החמור או השור היא "אחיק", אך במצווה קרובה בספר שמות הולכת התורה צעד קדימה ואומרת "כי תראה חמור שׁוֹנֵאָךְ...עזוב תעזוב עימו" (שמות, כג' ה').

אם יותר לנו לחטוא בפרשנות, אפשר לקרוא את הפסוק ככתובו, ב"שין שמאלית" מישהו שאתה מכיר ושונא-שנאה, זוהי מילה חזקה אך מכוונת.

ואפשר לקרוא בשין ימנית "שׁוֹנֵאָךְ" השונה ממך.

וכמה שוני, שלצערנו הגיע כמעט עד מחוזות השנאה, חווינו כולנו לפני המלחמה.

גם אם נקרא כך או נקרא אחרת, התורה לא השאירה בידינו את האופציה להשאיר אותו שם בשדה, לא רק לא להתעלם אלא יתרה מזו, להקים עימו, לעזוב עימו. להתגבר על החלקים המנוגדים, הקשים ולהסתכל במבט חומל ואישי. זוהי קריאה לחמלה, ערבות הדדית וחוסן חברתי.

כִּי תִרְאֶה לֵב רַעַךְ

כּוֹרֵעַ תַּחַת מְשֹׂאוֹ

לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם

הֶקֶם תִּקְיָם עִמּוֹ

(אוריאל בלמס, 'אותיות פורחות')

יותר מאשר הציווי הוא אלוהי הוא פנימי, לאומי ואישי כאחד.

לאומית קיבלנו משימה, לבנות חברה שלא מתעלמת, 'שלא עוזבת' שאומרת לבחור באוטובוס: "אני כאן בשבילך".

עבורי, אישית, המילואים חשפו אותי להתעלמות של שְׁנִיִּים ממגזרים שונים, בחינוך ובתשתיות. והדהוד הפנימי של המצווה 'לא תוכל להתעלם' הבשיל להחלטה על שינוי מקום עבודה - אולי להמשיך את המילואים כאזרחית, לנסות ולקיים במוחש 'הקם תקים עמו'.

רחלי ונתי ברוקס, רחלי קצינת התנהגות אוכלוסייה בפיקוד העורף, נתי קצין אג"ם פיקוד צפון.

המצווה בקצרה: מצווה ללמד את הילדים הקטנים תורה, וחכמים הוסיפו מצווה - להרגיל את הילדים באופן כללי לשמירת המצוות. הגיל הרלוונטי לתחילת קיום מצווה זו תלוי בילד וביכולתו להבין ולהכיר את פרטי המצווה. 'חונך' לנער על פי דרכו' הוא אחד הביטויים הידועים בהקשר למצווה זו, משמעו הוא כי לא רק לשכל של התלמיד פונה החינוך כי אם גם לנפשו.

חינוך

"ולמדתם אתם את בניכם".

דברים יא, יט

כמנהלת בית-ספר אני נושאת בשמחה באחריות המשותפת של חינוך הבת עם ההורים. אינני מנסה רק ללמד הרגלים אלא למצוא את התשוקה הפנימית, רוח האדם וצלם האלוקים שבו. לעורר את ניגוני הבית, המנהגים והמסורות של כל בת ולאורם לשוחח על רצונות וחלומות, על אחריות ומחויבות לדרך שבחרת הבת. האדם הוא נוף מולדתו אך בו בעת, כך אני מאמינה, בידו הבחירה אילו מהניגונים ימשיך לנגן.

תזכורת עוצמתית לתפיסה זו קיבלתי עם פרוץ המלחמה.

זמן קצר לאחר השביעי באוקטובר, פתחתי יחד עם שותפות יקרות באולפנית "בני עקיבא" תל אביב, בית ספר לילדי קריית שמונה ושדרות שפוננו מבתיהם למלונות בתל אביב.

נפגשתי עם חינוך אחר, חינוך שפוגש ילד או ילדה צעירים מאד המתמודדים עם עזיבת בית, נדודים, חרדה, כאב ולעיתים אובדן. המושגים בית ותא משפחתי קיבלו צורה אחרת לעקורים מבתים.

לא פעם אנו משתמשים במושג בית כדי לתאר את האדם עצמו, למשל נאמר על אדם מרקע משפחתי מורכב שהוא בא מ'בית מפורק', הביטוי 'חורבן הבית' מתאר באופן דומה את חורבן העם. בכך איננו מתכוונים לבניין הפיזי אלא לתאר את מצב המשפחה או העם. יש זהות בין הבית לבין מי שגר בתוכו, מצבו המנטלי של האדם משתקף לכאורה ב'קירות' ביתו.

ומה קורה כשבאמת אין בית פיזי, רחוב ושכונה? באיזו מידה מצב 'הבית הפיזי' משתקף באדם?

מתוך האתגרים הטכניים והחינוכיים של הקמת ב"ס בתוך ב"ס, נוכחתי כיצד גם בהעדר, בעת משבר ואובדן מחפשים הילדים הצעירים וגם הוריהם את הבית הרוחני, את הנכסים הרוחניים שנוצרו בבית, את הניגונים שספגו. געגועים לריחות, לשירים, לשיחות וקרבה.

בהעדר הבית, ניסינו להזכיר, לעורר ולתקשר את הבית הפנימי. זיכרונות, מנהגים וערכים. לאפשר לשהות בבית הרוחני, לאחוז בשורשים ולנגן מזמורים שכוחים ששורשיהם נטועים בלב.

חני גולדמן, ראשת אולפנית "בני עקיבא" תל אביב.

בזמן המלחמה פתחה יחד עם שותפות בית ספר בתוך בית ספר, לילדי מפונים מהצפון והדרום.

המצווה בקצרה: אדם צריך לכבד ולירא מהוריו. לנהוג עמם בכבוד ואהבה, לא לשבת במקומם הקבוע, לא לסתור את דבריהם ועוד. במיוחד, בגיל המבוגר, לעזור ולסייע בכל מה שיצטרכו. אדם המכבד את הוריו פתוח לקבל מהם את מורשתם ויש בו הכרת הטוב ומתוך כך יכול להגיע להכרת הטוב לה' ולאמונה.

כיבוד הורים

"כִּבַּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרְיְכָם וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ."

דברים ה, טז

בספר 'פניני הלכה' מסביר הרב אליעזר מלמד כך:

"כי שתי מצוות מרכזיות ישנן בתורה ביחס להורים וילדים. האחת מצוות כיבוד הורים, שמפאת חשיבותה מוזכרת בעשרת הדיברות. והשנייה, מצוות חינוך הילדים. נראה שישנה מגמה עמוקה במצוות אלה, לכוון את האדם להתקשר אל מהלך הדורות, ולא להתכנס בתוך עצמו. להיות אדם כללי ולא פרטי. מצוות כיבוד אב ואם קושרת אותנו אל כל הדורות שעברו. ואילו המצווה השנייה, חינוך הילדים, קושרת את ההורים אל כל הדורות שעתידים לבוא. דרך החינוך שיעניקו לילדיהם, יתקשרו אל ההמשך, אל הנכדים והנינים ובניהם עד סוף כל הדורות.

על ידי שתי מצוות אלו, מכוונת אותנו התורה לרומם את החיים שלנו אל הנצח, ולהתקשר דרך תקופת החיים הפרטיים שלנו אל כל הדורות. על ידי כיבוד ההורים, נשאב ונלמד מהדורות שעברו את כל חכמתם וניסיונם. ועל ידי מצוות חינוך הילדים, נוריש ונעניק להם את כל מה שלמדנו, בתוספת התרומה האישית שלנו. וכך דרך ההווה הקצר והחולף אנו מצליחים להתחבר עם הנצח, עם הדורות שעברו, ועם הדורות שיבואו."

ערך מרכזי נוסף שמצווה זו מבטאת הוא הכרת הטוב לפיו מוטלת עלינו החובה להכיר טובה להורינו על מתנת החיים שהעניקו לנו.

מחבר ספר החינוך, בו נמנות מצוות התורה, רואה במצווה זו את הדרך לקבע בנפש את מידת הכרת הטוב.

ספר החינוך לג, ב: מְשַׁרְשֵׁי מִצְוָה זו, שְׂךְ אִי לֹא לְאָדָם שֵׁיכִיר וְיִגְמַל חֶסֶד לְמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוֹבָה, בְּעוֹלָם ...

בבריאת העולם לאחר שהקב"ה ברא את האור הוא ראה כי טוב ו'יָרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב' (בראשית א, ד) ראיית הטוב על ידי הקב"ה ממשיכה להופיע ביום השלישי, הרביעי, החמישי והשישי של בריאת העולם.

לראות את הטוב בעולם הוא סוד הבריאה וסוד הקיום. ראיית טוב היום מחברת אותנו לראיית הטוב על יד הקב"ה בבריאת העולם.

אחת הדרכים להכיר טוב בעולם היא על ידי הכרת הטוב לאבא ואמא. עצם ההתעקשות לראות את הטוב, להכיר בטוב ולהודות על הטוב היא כשלעצמה קיום מצוות כיבוד אב ואם.

נקודה נוספת: כיבוד האב וכיבוד האם כיחידה אחת הוא גם כן ממהות ומשורשי המצווה. התורה לא חייבה אותנו בשתי מצוות עשה, אחת כיבוד אב והשנייה כיבוד אם, אלא במצווה אחת ומאוחדת של "כבד את אביך ואת אמך". לא ניתן לקיים במלואה את מצוות כיבוד הורים על ידי כיבוד אחד ההורים לבד.

לסיום, בימים מורכבים אלו בהם אלפי הורים איבדו ילד/ה ואלפי ילדים איבדו אב או אם או את שניהם, נכחנו להבין כי ניתן לקיים מצווה זו גם במציאות הקשה שבאה לפתחנו. ילד/ה יכול/ה לכבד אב או אם גם אם אינם בין החיים, וכן ילד/ה שהלכו לעולמם מצליחים עם לכתם להעניק כבוד להורים שלהם. אחת הדרכים היא בהמשך קיום הטוב בבית, בחברה ובעולם כולו.

לזכרו של בנו, בן זוסמן ז"ל שכיבד אותנו בחייו וממשיך לכבד אותנו בלכתו.

צבי ושרית זוסמן, הוריו של בן זוסמן הי"ד

מחיית עמלק

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ
אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ, תִּמְחָה אֶת
זָכַר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם."

דברים כה, יט

המצווה בקצרה: אנו מצווים לזכור ולא לשכוח כיצד עמלק בא ותקף אותנו ללא שום התגרות וסיבה מיד לאחר יציאת מצרים, בנוסף מצווים למחות את זרעו של עמלק מן העולם. להילחם ברוע של העולם מלחמה חסרת פשרות.

'עמלק' הוא עם המבטא בעצם קיומו את שנאת ישראל ואת שורש הרע, וממילא גם את שנאת התורה ושנאת הרעיון האלוהי של תיקון עולם בחסד ואמת.

המעשים שהדעת לא סובלת שנעשו במתקפה הרצחנית עלינו בשמחת תורה, חידדו אצלי תהייה גדולה שתמיד מקננת, ושנים רבות לא מניחה לי ואני לא מניחה לה.

מצוות מחיית עמלק, סיפורו של שאול ואגג (שמואל א, טו) ועוד, יוצרים מתח לא פשוט.

התורה היא חלק בלתי נפרד מחיי. מגיל צעיר התורה לכאורה אומרת לי: תהיי טובה, תאהבי, תתני, תחשבי על המסכן. על הנזקק. בונה בי רחמים, לב רגיש, ראיית הזולת. שמירה על חיי אדם יקרים, על צלם אלוהים.

אנחנו מבינים את זה בראייה הפוסטמודרנית שלנו כאימון של הלב להיות טוב. הנה, אנחנו מזככים את עצמנו, וזו ההתעלות וההתקרבות לה!

ואז, באה לנו מצוות מחיית עמלק. תשמידי! ללא רחם! אנשים! נשים! ילדים! צאן! תדמיני את הדם! את הזעקות! את הכאב! את הילדים המתוקים והרכים!

מה נעשה עכשיו, ריבוננו של עולם, עם כל הלב הזה שלימדנו וטיפחנו לאהוב? לרחם? מה נעשה עם כל זה?? ופה אני נתקעת תמיד. לא יודעת איך להמשיך.

השנה אני מעיזה בדחילו ורחימו לפתוח אצלי נתיב חדש, לא סלול עדיין במלואו, להבנה חדשה.

אני מבינה שמה שטעינו כנראה לחשוב שהוא הוא העניין - הוא לא.

אולי אין לתורה עניין לחנך אותנו להיות "טובים ואוהבים" כמו בסרטים המערביים.

יש לה עניין לבנות משהו אחר לגמרי. שאני עוד לא בטוחה מה הוא, אבל די בטוחה שצריך לדבוק בהוראות כפי שהן, והתהליך הרצוי בנפש - יקרה.

שאולי יש כאן מצווה להיות "אכזריים" על פי קנה המידה שלנו. ושבאיזשהו מקום זה, דווקא זה, הוא הדבר הנכון ללב. אולי באיזה מקום עלום שעוד לא הגענו למעלתו - זו אפילו אהבה??

קשה לקבל את זה. כל הגוף מתמרד. זה מבהיל. אבל...

אולי לאהבה יש שני קצוות. שונים מאד אבל שייכים לאותו שורש? קצת בדומה לביטוי "חסד" שתמיד משאיר אותי מופתעת בתארו דווקא את התועבה הכי גדולה, בפרשת איסורי העריות (ויקרא כ ז).

ואז באה האמירה "כל שנעשה רחמן על האכזרים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים" (ר' אלעזר, מדרש תנחומא לפרשת מצורע), ומחזקת אותי בהבנה שיש כאן משהו שאנחנו עדיין ממש לא מבינים - על המושג רחמים, על המושג אכזריות.

אני מרגישה שיש פה סוד גדול.

אני מסתפקת השנה בניצני ההבנה הזאת.

לאה מרמורשטיין-ירחי, מעצבת גרפית ואמנית, מקימת מיזם "אות.חיים" - מיזם הנצחה בכתב ידם.

מגילת רות

מגילת רות

א

(א) ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו: (ב) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו | מחלוז וכליוז אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי-מואב ויהיו-שם: (ג) וימת אלימלך איש נעמי ותשארה היא ושני בניה: (ד) וישאו להם נשים מאביזות שם האחת ערפה ושם השנית רות וישבו שם כעשר שנים: (ה) וימותו גם-שניהם מחלוז וכליוז ותשארה האשה משני ילדיה ומאישה: (ו) ותקם היא וכלתיה ותשב משדי מואב כי שמעה בשדה מואב כי-פקד ה' את-עמו לתת להם לחם: (ז) ותצא מן-המקום אשר היתה-שמה ושתי כלתיה עמה ותלכנה בדרך לשוב אל-ארץ יהודה: (ח) ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכנה שבנה אשה לבית אמה יעשה [נעש] יהוה עמכם חסד כאשר עשיתם עס-המתים ועמדי: (ט) יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה ותשק להן ותשאנה קולן ותבכינה: (י) ותאמרנה ללה כי-אתך נשוב לעמד: (יא) ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד-לי בנים במעי והיו לכם לאנשים: (יב) שבנה בנתי לכן כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש-לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים: (יג) הלהן | תשבנה עד אשר יגדלו הלהן תענה לבלתי היות לאיש אל בנתי כי-מר-לי מאל מכם כי-יצאה בי ידה: (יד) ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה: (טו) ותאמר הנה שבה יבמתך אל-עמה ואל-אלהיה שובי אחרי יבמתך: (טז) ותאמר רות אל-תפגעי-בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל-אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין עמך עמי וא-להיך א-להי: (יז) באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה ה' לי וכה יסוף כי המות יפריד ביני ובינך: (יח) ותרא כי-מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה: (יט) ותלכנה שתיים עד-באנה בית לחם ויהי כבאנה בית לחם ותהם כלה-עיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי: (כ) ותאמר אליהן אל-תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי-המר שדי לי מאד: (כא) אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי ושדי הרע לי: (כב) ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים:

ב

(א) ולנעמי מידע [מידע] לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בעז: (ב) ותאמר רות המואביה אל-נעמי אלכה-נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא-חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי: (ג) ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקוצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך: (ד) והנה-בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה': (ה) ויאמר בעז לנערו הנצב על-הקוצרים למי הנערה הזאת: (ו) ויען הנער הנצב על-הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא השבה עס-נעמי משדה מואב: (ז) ותאמר אלקטה-נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד-עתה זה שבתה הבית מעט: (ח) ויאמר בעז אל-רות הלוא שמעת בתי אל-תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עס-נעמתי: (ט) עיניך בשדה אשר-יקצרו והלכת אחריהן הלוא צייתי את-הנערים לבלתי נגעך וצמת והלכת אל-הכלים ושתיית מאשר ישאבון הנערים: (י) ותפל על-פניה ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה: (יא) ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר-עשית את-חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל-עם אשר לא-ידעת תמול שלשום: (יב) ישלם ה' פעלך ותהי משפרתך שלמה מעם ה' א-להי ישראל אשר-באת לחסות תחת-כנפיו: (יג) ותאמר אמצא-חן בעיניך אדני כי נחמתני וכי דברת עלי לב שפחתך ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך: (יד) ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן-הלחם וטבלת פתך בחמץ ותשב מצד הקוצרים ויצבט לך קלי ותאכל ותשבע ותתר: (טו) ותקם ללקט ויצו בעז את-נערו לאמר גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה: (טז) וגם של-תשלו לך מן-הצבתיים ועזבתם ולקטה ולא תגערו-בה: (יז) ותלקט בשדה עד-הערב ותחבט את אשר-לקטה ויהי באיפה שערים: (יח) ותשא ותבוא העיר ותרא חמותה את אשר-לקטה ותוצא ותתן-לה את אשר-הותרה משבעה: (יט) ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מביך ברוך ותגד לחמותה את אשר-עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז: (כ) ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה אשר לא-עזב חסדו את-המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא: (כא) ותאמר רות המואביה גם | כי-אמר אלי עס-הנערים אשר-לי תדבקין עד אם-כלו את כל-הקציר אשר-לי: (כב) ותאמר נעמי אל-רות כלתה טוב בתי כי תצאי עס-נערו-תיו ולא יפגעו-בך בשדה אחר: (כג) ותדבק בנערות בעז ללקט עד-כלות קציר-השערים וקציר החטים ותשב את-חמותה:

ג

(א) ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש־לך מנוח אשר ייטב־לך: (ב) ועתה הלא בעז מדעתנו אשר היית את נערותיו הנה הוא זרה את־גֵרן השׁערים הלילה: (ג) ורחצת | וסכת ושממת שמלתך [שמלתיך] עליך וירדתי [וירדת] גֵרן אל־תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות: (ד) ויהי בשכבו וידעת את־המקום אשר ישכב־שם ובאת וגלית מרגלתי ושכבתי [ושכבת] והוא יגיד לך את אשר תעשין: (ה) ותאמר אליה כל אשר־תאמרי [אלי] אעשה: (ו) ותרד הגֵרן ותעש ככל אשר־צוּתה חמותה: (ז) ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט ותגל מרגלתי ותשכב: (ח) ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתי: (ט) ויאמר מי־את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על־אמתך כי גאל אתה: (י) ויאמר ברוכה את לה בתי היטבת חסדך האחרון מן־הראשון לבלתי־לכת אחר הבחורים אסדל ואס־עשיר: (יא) ועתה בתי אל־תיראי כל אשר־תאמרי אעשה־לך כי יודע כל־שער עמי כי אשת חיל את: (יב) ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני: (יג) ליני | הלילה והיה בבקר אם־יגאלך טוב יגאל ואם־לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חיה שכבי עדי־הבקר: (יד) ותשכב מרגלתו [מרגלותיו] עדי־הבקר ותקם בטרם [בטרם] יכיר איש את־רעהו ויאמר אל־יודע כי־באה האשה הגֵרן: (טו) ויאמר הבי המטפחת אשר־עליך ואחזיבה ותאחז בה וימד שש־שערים וישת עליה ויבא העיר: (טז) ותבוא אל־חמותה ותאמר מי־את בתי ותגד־לה את כל־אשר עשה־לה האיש: (יז) ותאמר שש־השערים האלה נתן לי כי אמר [אלי] אל־תבואי ריקם אל־חמותך: (יח) ותאמר שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר כי לא ישקט האיש כי־אם־כלה הדבר היום:

ד

(א) ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר־בעז ויאמר סורה שבה־פה פלני אלמני ויסר וישב: (ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו־פה וישבו: (ג) ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב: (ד) ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אס־תגאל גאל ואם־לא יגאל הגידה לי ואדע [ואדעה] כי אין זולתך לגאל ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל: (ה) ויאמר בעז ביום־קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת־המת קניתי [קניתה] להקים שם־המת על־נחלתו: (ו) ויאמר הגאל לא אוכל לגאל־[לגאל־] לי פן־אשחית את־נחלתי גאל־לך אתה את־גאלתי כי לא־אוכל לגאל: (ז) וזאת לפנים בישראל עלי־הגאולה ועלי־התמורה לקים כל־דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל: (ח) ויאמר הגאל לבעז קנה־לך וישלף נעלו: (ט) ויאמר בעז לזקנים וכל־העם עדים אתם היום כי קניתי את־כל־אשר לאלימלך ואת כל־אשר לכליון ומחלו מיד נעמי: (י) וגם את־רות המואביה אשת מחלו קניתי לי לאשה להקים שם־המת על־נחלתו ולא־יכרת שם־המת מעם אחי ומשער מקומו עדים אתם היום: (יא) ויאמרו כל־העם אשר־בשער והזקנים עדים יתן ה' את האשה הבאה אל־ביתך כרחל | וכלאה אשר בנו שתיהם את־בית ישראל ועשה־חיל באפרתה וקרא־שם בבית לחם: (יב) ויהי ביתך כבית פֶרץ אשר־ילדה תמר ליהודה מן־הזרע אשר יתן ה' לך מן־הנערה הזאת: (יג) ויקח בעז את־רות ותהילו לאשה ויבא אליה ויתן ה' לה הריון ותלד בן: (יד) ותאמרנה הנשים אל־נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל: (טו) והיה לך למשיב נפש ולכלכל את־שיבתך כי כלתך אשר־אהבתך ילדתו אשר־היא טובה לך משבעה בנים: (טז) ותקח נעמי את־הילד ותשתהו בחיקה ותהילו לאמנת: (יז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד־בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי־ישי אבי דוד: (יח) ואלה תולדות פֶרץ פֶרץ הוליד את־חצרון: (יט) וחצרון הוליד את־רם ורם הוליד את־עמינדב: (כ) ועמינדב הוליד את־נחשון ונחשון הוליד את־שלמה: (כא) ושלמון הוליד את־בעז ובעז הוליד את־עובד: (כב) ועבד הוליד את־ישי וישי הוליד את־דוד:

צְהַר בְּמַסְפְּרִים | תשפ"ד - 2024

מבטיח את עתידה היהודי של מדינת ישראל

+220,000 חגים
מעל 220,000 משתתפים בכל שנה חוגגים עמו במנייני תפילה בחגי ישראל בכל רחבי הארץ באירה מאירת פנים ומכילה ומחזקים את הקשר עם המורשת

+150,000 שורשים

עולים ובני משפחותיהם הוכיחו את יהדותם ובזכות זה שמרו על זהותם היהודית ועל חלקם בשרשרת הדורות

+330 כשרות

מערך כשרות בפרסה ארצית. למעלה מ-10 מיליון מנות כשרות נוספות בשנה בבתי אוכל בישראל

בת מצווה

סדרת מפגשים אישיים וחיוניים עם מודרכת בת מצווה של צהר, שמתכננת יחד עם הנהגה לקראת מעבר משמעותי מילדות לבגרות

+3,900 בר מצווה

ליווי והדרכה של בני מצווה ומשפחותיהם עם מדריכים של צהר לקראת טקס מרגש, ערכי ומלא משמעות

+600 צהר עד מאה ועשרים

ייעוץ הלכתי-אתי לחולה ולבני המשפחה. הקו החם מאויש ע"י צוות רבנים ונשות מקצוע מתחום הטיפול, שיפגשו אתכם בכל מקום שתבחרו

+160,000 חתונה יהודית

מעל 143,000 כלות וחתנים בחרו להשתמש בשירותי צהר לנישואין על מנת לקיים טקס נישואין הלכתי משמעותי

+1,500 מתנדבים

מתנדבים ופעילים המקדישים מזמנם היקר למען עם ישראל

פדיון הבן

עריכת הטקס הנדיר והמרגש של פדיון הבן עם כהנים מתנדבים של צהר

קידושישי

קהילות משותפות של דתיים וחילונים מקבלות שבת מסורתית-ישראלית

+5000 הסכמאהבה

הסכם קדם נישואין למניעת עגנות שמבוסס על ערכי שיון וכבוד וזוכה להכרה הלכתית ומשפטית

+330 השתלמות רבני קהילות

תכניות לפיתוח אישי, מקצועי ורוחני של רבני קהילות ונשותיהם

מרכז האתיקה

+140,000 משתמשים בתוכן שמקדם התנהגות אתית-יהודית ציבורית ופרטית בחוץ תורת ישראל

+6200 צהר לאבלים

רבני צהר מלווים בהתנדבות משפחות אבלים לקראת הלוויה, במהלכה ובתקופה שאחריה. רבני צהר יוכלו גם לומר קדיש אחרי יקיריהם

+16,500 כנס הקיץ

דיונים על נושאים בערים בחברה הדתית בישראל. כנס היברידי - פיזי ודיגיטלי

היו שותפים באחדותה ובשמירת זהותה היהודית של מדינת ישראל
רח' המלאכה 9, לוד | moked@tzohar.org.il | לתרומות 1800-071-414

www.tzohar.org.il